

ESPAI DEL LLIBRE

Publicacions de les Comarques Centrals Valencianes

Número 9 • Hivern 2008 • 0'50 euros

• EDITORIAL

Els valencians vam commemorar l'any passat el tercer centenari de la Batalla d'Almansa, una derrota històrica que va provocar la immediata implantació del Decret de Nova Planta. Un decret que va significar la fi de la sobirania política per a valencians, catalans i balears; el principi d'un procés d'aculturació lingüística i ideològica. Un procés, però, que, per sort, no s'ha consolidat plenament, com sí que ha succeït en altres estats d'estructura jacobina, com és el cas de França.

Els valencians hem "resistit" l'embat centralista a força d'una fidelitat lingüística –i també cultural–, i d'una voluntat política que en les darreres dècades ens ha permès de restaurar uns mínims d'autogestió autonòmica que, per bé que insuficients, són valuosos, i que cal preservar des d'un esperit crític i de superació.

Des de la revista Espai del Llibre volem contribuir a reforçar la nostra identitat. Una identitat que a les Comarques Centrals Valencianes, tot i presentar els registres més positius, en comparació a la resta del país, no són, ni de bon tros, els que voldríem. I per això, en aquest nou número, hem augmentat pàgines, per tal de fer-nos ressò dels nombrosos llibres que produïm a les nostres comarques, una de les mostres més visibles de la nostra vitalitat i de la nostra voluntat diferencial. Tot plegat amb l'objectiu de refermar el nostre dret a ser valencians, des del respecte a les altres cultures i llengües de l'Estat, amb una clara vocació democràtica.

EL MICROCOSMOS LINGÜÍSTIC DE LES COMARQUES CENTRALS VALENCIANES: COMPORTAMENTS, RESPONSABILITATS I PROPOSTES

S'ha dit sovint que la vitalitat de la llengua en les Comarques Centrals és envejable. Envejable per a la resta de comarques valencianes, s'entén, o per a la major part. El problema rau a confondre *envejable* amb *ideal*, a pensar o fer pensar que aquesta posició relativament privilegiada és la millor de les possibilitats. Si caïem en qualsevol forma de *xovinisme comarcal* pel que fa a la qüestió lingüística i cultural, estarem fent el llit a les funestes conseqüències d'adormir-se en els llorers.

Amb això no vull dir que, de motius per a l'orgull, no n'hi haja: en aquestes terres, és quasi visible la línia que va del segle xv, quan foren bressol de les nostres glòries literàries més grans, fins a la nòmina extensa d'autors d'ara, que no esmentarem per saludablement llarga –i lletja si me'n deixava cap. També les dades objectives corroboren la força relativa del català entre nosaltres, ja que, per exemple, obtenim els millors resultats del País Valencià quant a la transmissió intergeneracional (64%) i som l'únic territori en el qual l'ús del valencià supera el del castellà en quasi tots els àmbits

Les ja tradicionals Trobades d'Escoles en Valencià atrauen l'atenció de milers de ciutadans de les Comarques Centrals.

Foto: PRAIS/CAMPS

Edició: XIEC

President de la XIEC: Pasqual Molina Faus

Conseller delegat: Gabriel Garcia Frasset

Direcció: Juli Capilla

Disseny i maquetació: Vicent Tormo i Ximo Corts

Equip de redacció: Jesús Alonso, Josep Andrés,

Àngel Beneito, Francesc Blay, Jaume Buhigues,

Josep Vicent Cabrera, Maria Josep Garcia,

Àngels Gregori, Carles Mansanet, Enric Ramiro.

Col·laboradors: Jesús E. Alonso, Josep Andrés, Àngel Beneito,

Francesc-X. Blay, Alfred Boluda, Jordi Botella, Josep V. Cabrera,

Marc Candela, Isabel Canet, Ramon Carrió, Oscar Creus,

Maria J. Escrivà, M. Àngels Francés, Maite Insa, Marta Insa, Tomàs

Llopis, Carles Mansanet, Antoni Mas, Josep Mas i Martí,

Josep À. Mas i Castells, Joan M. Matoses, Isabel Moll,

Joan-Lluís Monjo, Emili Morant, Vicent Morera, Josep Sendra,

Lluís Sevilla, Antoni Prats, Francesc Vila.

Secretaria: Carme Orenge (CEIC Alfons el Vell).

Impressió: Gràfiques Tormo (Xàtiva).

Col·laboradors: Col·lectiu Espai Obert, Escola Valenciana

i Arxiu Municipal de Gandia.

Dipòsit legal: V-2045-2002

ISSN: 1579-654X

Adreça electrònica: espaidellibre@gmail.com

Xarxa d'Institucions d'Estudis Comarcals
Comarques Centrals Valencianes

Associació d'Amics de la Costera

Carrer de Noguera, 10

46800 XÀTIVA

amicscostera@hotmail.com

Centre Alcoià d'Estudis

Històrics i Arqueològics

Apartat de correus 182

03800 ALCOI

caeha@hotmail.com

Centre d'Estudis i Investigacions

Comarcals Alfons el Vell

Plaça del Rei En Jaume, 10

46700 GANDIA

ceicalfonseivell@gandia.org

<http://www.ceicalfonseivell.com>

Institut d'Estudis Comarcals

de la Marina Alta

Plaça Major, 13, 1r

03750 PEDREGUER

iecma@iecma.net

<http://www.iecma.net>

Institut d'Estudis de la Vall d'Albaida

Carrer de Sant Francesc, 8, 3r, 5a

46870 ONTINYENT

ieva@ieva.info

<http://www.ieva.info>

Obra Social Caixa Ontinyent

Carrer de Sant Domènec, 24

46870 ONTINYENT

obs@caixaontinyent.es

per part de la població autòctona (dades referides a la regió Alcoi-Gandia, la més semblant a la idea de Comarques Centrals, del *Llibre blanc de l'ús del valencià*, Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2005).

Passem ja a les ombres. L'àmbit en què més fàcilment canviem de llengua és el de les grans superfícies comercials. Això està en certa consonància amb una altra dada, diguem-ne, ombrívola: la distància entre la valoració positiva del coneixement de la llengua per a les relacions personals (82%) i per a les perspectives laborals (65%) és esfereïdora. Tot plegat, no resulta gens esperançador pel que fa a la integració lingüística dels immigrants, que tenen en el món laboral i en les relacions comercials el principal mitjà de socialització amb la població autòctona. No oblidem que la mateixa AVL ha exposat l'augment de la població immigrant com una de les causes principals del poc avanç del coneixement i ús del valencià en la darrera dècada.

Altres, no la nostra Acadèmia, esmenten la més que probable influència dels canvis en la política lingüística general en aquesta frenada, quan no retrocés. Són també freqüents les exhortacions a la responsabilitat última dels mateixos parlants. No he vist que ningú, però, es preguntara mai sobre la tasca dels qui més directament, professionalment, hi estem implicats: tècnics lingüístics i investigadors. Sense dades concretes, no deu ser agosarat suposar que les nostres comarques en presenten una densitat prou gran, també en termes relatius: els municipis més importants compten amb oficines de promoció i centres d'investigació, incloent-hi campus o seccions de diverses universitats.

Llancem, doncs, un parell de preguntes al vol. ¿Podria ser que alguns –la major part?– dels nostres tècnics es vegien atrapats per les tasques més marcadament administratives, entre les quals incloïa la traducció, en detriment del treball de dinamització lingüística, de motor de la normalització? ¿Per què hi ha tants investigadors interessats a continuar esbrinant esdeveniments (i anècdotes) del passat gloriós i tan pocs que diguen res sobre la munió d'aspectes interessants, preocupants, de la llengua en l'actualitat? No seré jo qui negue la importància, ni molt menys el *dret*, de qualsevol tipus de recerca, però crec que hi ha urgència a indagar en els nostres dies.

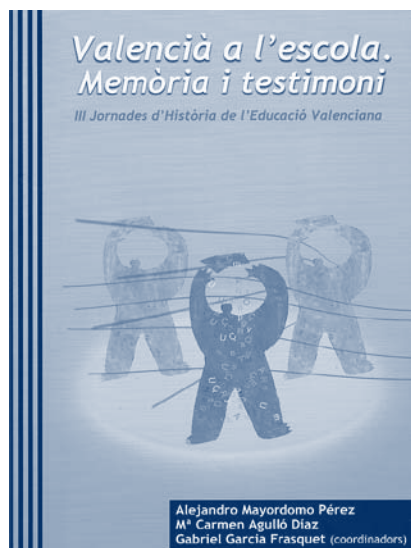
Per començar, cal actualitzar la teoria sobre el conflicte lingüístic: la societat ha canviat els darrers trenta anys. La identificació arquetípica *castellà-dreta/immigració-espanyolisme* vs. *valencià-esquerra/poble valencià-no espanyolisme* es queda ben curta per explicar la coexistència de pautes de prestigi respecte del valencià estàndard amb el canvi lingüístic al castellà en distints membres de la mateixa *classe social* (passeu-me el mot, com se sol dir) de les nostres ciutats, per exemple. Deixeu-me posar un altre exemple, observat a Gandia moltes vegades perquè no siga una anècdota, i tan sorprenent, tan interessant per a la investigació, com verge d'estudi: l'alternança de llengua en una mateixa conversa per part dels dos participants. ¿Quines representacions subjacents de la llengua, de les llengües, i de la identitat grupal donen lloc a aquest comportament?

Pense, doncs, que cal girar la mirada a la realitat d'avui si volem anar cap a la *vida plena* del valencià, ja que no sols seria garantia de la seua pervivència demà sinó també, cal estar-ne convençut, un valor irrenunciable *per se*. Ací, a les Comarques Centrals, no tindria perdó que acabàrem perdent el pati mentre guanyem l'escola: si això passava, tenint com tenim el referent d'altres situacions semblants, la deixadesa d'experts i dirigents s'haurà de qualificar de proverbial.

Josep Àngel Mas i Castells

Campus de Gandia-UPV

Departament de Lingüística Aplicada-Àrea de Filologia Catalana

MAYORDOMO PÉREZ, Alejandro
AGULLÓ DÍAZ, M. Carmen
GARCIA FRASQUET, Gabriel (coords.)

Valencià a l'escola. Memòria i testimoni.
 III Jornades d'Història de l'Educació Valenciana

CEIC Alfons el Vell / Departament d'Educació Comparada i Història de l'Educació de la Universitat de València, Gandia, 2007, 272 pàgs.

HISTÒRIA DE L'ENSENYAMENT EN VALENCIÀ

La publicació de les ponències de les III Jornades d'Història de l'Educació Valenciana (Gandia, 21 i 22 d'octubre de 2005) ens ofereix una oportunitat magnífica d'endinsar-nos en la història de la recuperació del valencià a l'ensenyament –després de 300 anys de prohibicions i persecucions del català en tots els àmbits socials– des de les primeres i febles reivindicacions a finals del segle XIX fins a la situació actual.

Les ponències s'obrin amb un repàs històric d'Alejandro Mayordomo i continuen amb l'anàlisi de dues figures cabdals en la recuperació i introducció del valencià a l'ensenyament: Carles Salvador i Enric Soler i Godes, de la mà de Vicent Simbor i Lluís Meseguer, respectivament. Les comunicacions aporten anàlisis històriques de diversos processos, experiències i entitats que van influir o col·laborar en la implantació del valencià a l'escola: cursos voluntaris de valencià als anys 60 (Francesc Codonyer), el paper del Col·lectiu de Mestres de la Safor (Gabriel García Frasquet) o de

l'STEPV davant la implantació de la LUEV (Roberto Sanz), les experiències de l'escola d'Almoines (Joan Baptista Malonda) o del col·legi Lluís Vives d'Ontinyent (Imma Ibáñez, Fanny García i Jana Nicolau), etc. El llibre es tanca amb aportacions al debat de persones que han tingut o tenen encara una significació especial en la història de la llengua a l'ensenyament: Carme Miquel, Cebrià Ciscar, Diego Gómez, Ferran Zurriaga i Diego Bejarano.

Aquestes ponències ensenyen, al cap i a la fi, que la introducció del valencià a l'ensenyament ha estat possible gràcies a la tenacitat, l'esforç i la lluita de milers de mestres, pares, mares i alumnes i que encara hi ha molta feina per fer: són molts els xiquets i xiquetes que no poden estudiar en la seua llengua; encara estem esperant que l'administració catalogue lingüísticament els llocs de treball de secundària per garantir que l'alumnat puga cursar les classes en la seua llengua; i encara estem esperant una aposta ferma i decidida de l'administració per l'extensió de l'ensenyament en valencià que també contribueixca a la integració del nou alumnat nouvingut.

Marc Candela

OBIOLS I FRANCÉS, Sandra

Vivint en la incertesa. Els treballadors del sector del tèxtil a l'eix Alcoi-Ontinyent

XIEC, Gandia, 2006, 123 pàgs.

CEIC Alfons el Vell / Dep. d'Educació Comparada i Història de l'Educació de la Universitat de València, Gandia, 272 pàgs.

Vivint en la incertesa és un estudi de caire sociològic en el qual Sandra Obiols s'endinsa en la forma de pensar i d'actuar que tenen aquells treballadors que s'enfronten al fet, més o menys probable, de quedar-se sense feina. Obiols ha entrevistat una trentena d'homes i dones que treballen al sector tèxtil, en una de les zones històriques amb més tradició fabril del País Valencià: les comarques de l'Alcoià, el Comtat i la Vall d'Albaida.

El moment històric que ha escollit la investigadora per a portar endavant la recerca és més que oportú: a partir de gener de 2005, quan cloïa el procés de liberalització dels productes de la indústria tèxtil i de la confecció. És a dir, quan la Xina, l'Índia i Indonèsia deixaven de patir les restriccions que se'ls havia imposat a l'exportació dels seus productes i es convertien en uns grans

competidors, que afectaven directament la producció tèxtil i les manufactures de l'àrea estudiada: l'eix Alcoi-Ontinyent.

La primera part del treball detalla els trets més significatius que caracteritzen la població que està ocupada en la indústria tèxtil. Fet açò, Obiols ens dóna a conèixer quines són les diferents claus sociològiques que genera la desocupació entre la població treballadora, a la vegada que s'endinsa en la percepció que sobre la seua vida tenen els operaris que dissortadament perden el seu treball i queden en l'atur.

L'estricta treball sociològic posa al descobert una sèrie de realitats que, tot i que les coneixem, no són menys desoladores, com és la inseguretat, la incertesa i el desassossec que genera entre els treballadors tèxtils la possibilitat de quedar-se sense feina, o la manca de reacció que tenen molts d'ells per a planificar noves estratègies laborals i de futur en cas de quedar-se sense feina.

Per altra banda, una meticulosa anàlisi de les entrevistes li permet saber quina és la peculiar percepció que tenen els treballadors d'aquesta crisi; el paper primordial que el treball representa per a les seues vides; la gestió que fan del dilatat temps lliure que ara tenen en contraposició a la rutina laboral que durant anys havien assolit; els diferents retrets que els fan als empresaris en la gestió de l'actual crisi del tèxtil; o les demandes que li fan a l'Administració per poder superar l'atur.

Veritablement, la lectura d'aquest estudi deixa traslluir dolentes i crues realitats que obliguen el lector a prendre-hi posició, així com a reflexionar sobre les profundes transformacions econòmiques i socials que la globalització imposa al tèxtil, un secular mercat laboral i productiu que vertebrava en bona mesura l'eix Alcoi-Ontinyent.

Àngel Beneito

DELGADO ARTÉS, Rafael
SENDRA BAÑULS, Fernando

Els barrancs de la Safor. Una mostra de la diversitat de la natura

CEIC Alfons el Vell, Gandia, 2007
150 pàgs.

Diuen els seus autors, que aquest treball és el producte d'una amistat tardana, d'unes quantes casualitats i del gust per caminar i conversar. Doncs hem d'estar agraïts a aquesta amistat i a aquest goig de caminar per la natura saforenca, la qual ens ha permès d'admirar un patrimoni que semblava amagat i sense vàlua, però que amb aquest treball es posa amb valor.

Efectivament, una comarca, la Safor, amb una natura tan rica i variada, i amb una presència humana des de ben antic, encara ens amagava la realitat natural, i antròpica dels seus barrancs.

Els autors presenten amb aquest treball una descripció, "un per un", com diuen ells, de tots els barrancs que drenen la comarca, agrupats per criteris hidrològics i naturalístics, amb les seues particularitats i principals valors ambientals.

Inicialment, ens orienten sobre l'objecte d'estudi i descripció d'aquest llibre, els barrancs, indicant els seu funcionament, la seua importància, el modelat càrstic que es genera, així com les nombroses interaccions aigua-sol. També, s'aporten dades sobre la rica vegetació que hi podem trobar, i sobre els diferents vestigis de l'activitat humana, com els forns de calç i d'algeps, o les diferents estructures que es troben

per al transport de l'aigua, així com per a emmagatzemar la neu.

El treball conclou amb la proposta didàctica que anomenen: "Algunes rutes interpretades per la xarxa de drenatge". En aquest capítol, pense que de gran utilitat pràctica per als lectors, els autors ens presenten tres itineraris interpretats sobre diferents racons del territori estudiat. Amb una base cartogràfica molt acurada i gran quantitat d'il·lustracions, presenten aquests itineraris que, sens dubte, ens conviden immediatament a fer camí.

Per a facilitar l'ús d'aquest llibre a alumnes, mestres, excursionistes, naturalistes i curiosos i amants de la natura en general, el volum està acompanyat de tres separates, una per cada recorregut proposat, que reproduïxen el text de l'itinerari, amb una ampliació notable de la base cartogràfica. Tot plegat per a facilitar les caminades per la natura i cultura saforenca, que els autors ens proposen i que des d'ací recomanem a tots els lectors, perquè puguem conèixer, comprendre i estimar el nostre País.

Carlos M. Mansanet

FUSTER LORENTE, Salvador;
CAMARENA SELLENS, Vicent

Plantes silvestres del nostre entorn. 100 fitxes de plantes de la Safor i voltants

Centre Excursionista Castell de Rebollet /
La Font d'En Carròs (La Safor), 2007
229 pàgs.

La primera vegada que va arribar aquest llibre a les meues mans, em va sorprendre tan agraçosament que em va fer somriure. Recorde que anava per un dels corredors de l'institut on trebal·le i una companya de la Font me'l va ensenyar. Vaig demanar-li que me'l deixara fullejar amb tranquil·litat perquè a primer colp d'ull semblava una joieteta. Cal dir d'entrada que llibres com aquest no se'n troben fàcilment, sobretot perquè no és habitual que un centre excursionista s'enteste a aconseguir una eina tan útil.

Aquest manual és una presentació fresca, senzilla i aclaridora de 100 de les plantes més comunes de casa nostra. Les nostres muntanyes són especialment riques en biodiversitat vegetal, i aquest llibre és una proposta de motxilla, de butxaca, que

serveix a l'excursionista, a l'aficionat que ix a passejar pel camp, que vol aprendre i conèixer les plantes silvestres més freqüents que creixen al nostre entorn. És una eina que l'ajudarà a identificar-ne moltes, les més comunes; aquelles que trobarem si recorrem els senders i camins de les Comarques Centrals Valencianes.

Si obrim el llibre a l'atzar, ens trobem amb una fitxa que n'ocupa les dues planes. A la dreta trobem la foto de la planta, quasi sempre amb tots els detalls importants que fan falta per a identificar-la: fulles, flor i fruit. Davall la foto, els noms en valencià, en castellà, científic, i la família botànica a què pertany. La plana esquerra va encapçalada pels noms valencià i científic, seguits i entre parèntesis per altres noms populars amb què també es coneix la planta. Tot seguit trobem l'ambient on sol créixer l'espècie així com la seua distribució biogeogràfica, i la indicació si es tracta d'un endemisme o si té una distribució més àmplia.

A continuació trobem la descripció de la planta, amb tot de detalls aclaridors que en permeten la identificació. La fitxa es completa amb una breu indicació dels principals usos que la cultura popular ha donat a la planta i els llocs on se sol trobar fàcilment.

Tot i ser un llibre molt adequat per a l'aficionat, no perd rigor científic, ja que agrupa les fitxes segons l'ordre dels grans grups i les famílies botàniques.

El llibre es completa amb llistes classificadores de plantes i un vocabulari de paraules tècniques que ajuda a aclarir dubtes als usuaris poc familiaritzats amb aquest tipus de terminologia.

Vicent Morera

.....

Primer Congrés d'Història de la Costera

Institució Alfons el Magnànim
València, 2007
565 pàgs.

.....

Organitzat per l'Associació d'Amics de la Costera, va tenir lloc a Xàtiva en desembre de 2001, el Primer Congrés d'Història de la Costera. Aquesta publicació recull les actes de les vint-i-dos comunicacions que s'hi van presentar, així com les sis conferències que diferents professors de la Universitat de València van pronunciar aquells dies, per a iniciar els treballs de les sis àrees en què es va dividir el Congrés: Geografia, Prehistòria i Arqueologia, Història Medieval, Història Moderna, Història Contemporània i Història de l'Art.

Alguns dels títols i autors de les esmentades conferències van ser els següents: "Xàtiva i el seu territori: la qüestió comarcal", per Juan Piqueras Haba; "La Cova Negra de Xàtiva i el paleolític mitjà en la vessant mediterrània peninsular", per Valentín Villaverde Bonilla; "L'antroponímia baix medieval de Xàtiva", per Enric Guinot; "La conversió dels mudèjars de Xàtiva i la Costera", per Rafael Benítez; "Reconsideració de la Renaixença. Liberalisme i Identitats col·lectives al País Valencià del segle XIX" (amb notes sobre La Costera), per Manuel Martí; "Arquitectura conventual

medieval a Xàtiva i Montesa", per Mercedes Gómez Ferrer.

El resultat d'aquest Congrés va ser més que satisfactori per als organitzadors i públic en general, ja que hi van comptar amb més de dos-cents trenta inscrits. Per aquest motiu, i pel temps transcorregut des de 2001, l'Associació d'Amics de la Costera pensa en la necessitat de fer una nova convocatòria.

Carlos M. Mansanet

.....

PASCUAL Y BELTRÁN, Ventura

Curiosidades setabenses.
Datos para la historia del exterminio de Játiva en la guerra de Sucesión

Tipografía de la Virgen de la Seo,
Xàtiva, 1925

Edició facsímil de l'Associació d'Amics de la Costera, 2006
177 pàgs.

.....

Publicació oportuna, a mesos de la commemoració dels 300 anys de la cremà de Xàtiva, que tingué lloc arran la derrota d'Almansa en 1707. De joia bibliogràfica la qualifica el seu prologuista i editor Ximo Corts. I és veritat.

Ventura Pascual (1872-1953), mestre i erudit, va fer una recopilació memorable de materials i documents sobre la desfeta de Xàtiva a mans de les tropes borbòniques a partir de maig de 1707. No és una narració sistemàtica, ni una història convencional dels esdeveniments. Però és molt d'agrair l'aplec de documents i testimonis que fa de la majoria de les fonts al seu abast, així com de les aportacions d'altres autors que s'ocuparen del tema, bé en concret de Xàtiva, bé de la guerra de Successió, extractant allò que fa referència a la ciutat cremada.

A partir d'uns manuscrits que deixà el frare Carles Castanyeda sobre la història del convent del Carme, els documents que ell mateix ha exhumat de l'Arxiu del Regne de València i articles que va anar publicant en el setmanari catòlic *El*

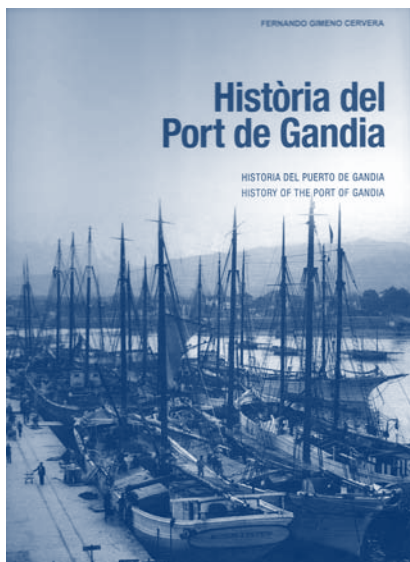
Obrero Setabense, l'autor incorpora altres testimonis –alguns d'ells, contemporanis dels fets– que s'ocuparen del tema, amb millor o pitjor fortuna, com Isidoro Planes, Josep V. Ortí i Mayor, Manuel Miñana, Vicent Martínez Colomer, Madoz.

Pel llibre van desfilar esdeveniments militars, carrers més afectats, cases cremades i convents atacats, frares morts (reconstrueix la identitat dels 11 que van morir), el saqueig dels francesos, les confiscacions i els nous repartiments de terres, resistència i "tenacidad de sus antiguos pobladores", personatges, plans –frustrats– de reconstrucció urbana de la ciutat del P. Tosca, duració de l'incendi (del 19 de juny de 1707 a l'1 de març de 1708), dades demogràfiques (de 3.000 veïns, en baixà a 300), etc. Un relat apassionant, i "patriòtic".

Memorable és, en fi, l'opinió que li mereix Melchor de Macanaz, un dels ideòlegs de la Nova Planta i, a criteri de l'autor, "después del nombre odioso de Felipe V, no hay otro más execrable para todo buen setabense", i cita –per a corroborar la maldat del personatge– la condemna que li dispensa Menéndez y Pelayo en la seua *Historia de los Heterodoxos Españoles* (evidentment, per motius diferents).

Francesc-X. Blay

GIMENO CERVERA, Fernando

Història del Port de Gandia

CEIC Alfons el Vell-Ajuntament de Gandia, 2007, 367 pàgs.

Trobàvem a faltar una història del port de Gandia, com naix la idea o projecte, com es construeix –qui el paga–, com evoluciona la seua activitat, les seues relacions amb Alcoi... I ja la tenim. Però sembla que la història del port és també, en gran part, com es diu en el pròleg, el de la desavinença o allunyament entre la ciutat i el port, que tenen interessos urbanístics diferents, i que ara han signat un conveni de col·laboració. El llibre és el símbol d'aquest retrobament de futur.

El port va nàixer a finals del segle XIX per l'impuls de dos patricis gandians, Sinibaldo Gutiérrez i Josep Rausell, que n'aconsegueixen la concessió en 1884, però solament per a servir al seu *hinterland*; no es pensa en carbó ni en ferrocarril, sinó solament en facilitar la càrrega dels vaixells que es feia en barcasses des de la platja (com ocorria a Borriana).

Solament els problemes de finançament –que no n'eren pocs– farà que a poc a poc vagen confluint els dos projectes: el ferrocarril Alcoi-Gandia i el mateix port, finançats tots dos pràcticament per la companyia anglesa Alcoy & Gandia Railway & Harbour Company Limited, que es van inaugurar tots dos també en 1893.

El llibre descriu els problemes tècnics, endèmics, que el port sofreix pels temporals de la mar i les aportacions del riu d'Alcoi o Serpis, que obliga a fer dragats continus,

així com la seua evolució constructiva fins arribar al disseny actual.

També trobarem la seua trajectòria històrica: el paper exportador durant la Primera Guerra Mundial, els 34 bombardejos que va sofrir durant la Guerra Civil, i la crisi durant els anys de la Segona Guerra Mundial... I l'evolució econòmica fins els nostres dies: inicialment hi entrava carbó, però també adobs, fusta i altres productes, i n'eixien fruites, taronges bàsicament; a poc a poc, el carbó va cedint importància i es converteix bàsicament en exportador de taronges, fins que la carretera li fa la competència. A partir dels anys 1970 i 1980 és fonamentalment importador de paper.

En 1934 es demana la seua reversió a l'Estat, que es consuma en 1947. Actualment és administrat per l'Autoritat Portuària de València, que també té al seu càrrec el port de Sagunt.

Francesc-X. Blay

SANTONJA, Josep

La Germania d'Alcoi

Centre Alcoià d'Estudis Històrics i Arqueològics / Marfil, 2007, 143 pàgs.

Deia Joan Fuster que la història per a ser total, global, havia de ser, abans, local. Aquesta monografia de Santonja ratifica l'afirmació fusteriana, per tal com s'inscriu en una línia historiogràfica encetada fa pocs anys, línia que està cobrint el buit que hi ha del coneixement de les Germanies, centrat, de forma quasi exclusiva, en el procés i fets esdevinguts al cap i casal. Aquest estudi no sols recupera els fets i els protagonistes del conflicte a Alcoi sinó que també n'analitza tots els vessants, i aprofundeix, així, en el coneixement de la revolta agermanada en el marc del País Valencià.

L'estudi s'inicia amb una anàlisi de la prosperitat valenciana del Quatre-cents i les ombres que hi planaven, tot fent un repàs a la historiografia més actual sobre la qüestió. Tot seguit, Santonja capta, en unes breus pinzellades, l'ambient d'Alcoi abans de la revolta (la incipient protoindustrialització, l'augment demogràfic, la immigració i els esclaus, els jocs i la prostitució, la violència quotidiana i els problemes de l'ordre públic amb les bandositats) per tal de mostrar la conjuntura socioeconòmica en què esclatà la Germania.

El desenvolupament de la revolta i la guerra de les Germanies és estudiat, en tot

moment, interconnectat amb els fets que ocorrien no sols a València sinó arreu del País, palesant que el paper d'Alcoi en el conflicte, tot i no ser destacat tampoc no va estar irrellevant.

Tot i que el caràcter i significació de les Germanies ha estat un tema de discrepàncies historiogràfiques, actualment es contempla aquesta revolta des d'un triple vessant: enfrontament dels menestrals i poble menut contra l'oligarquia urbana; lluita dels camperols contra els senyors; i revolta antimusulmana. Doncs bé, Santonja en el darrer apartat del llibre, després de fer una anàlisi sociològica dels agermanats d'Alcoi, tot destacant la figura del líder Llorenç Nadal, *el Mallorquí*, analitza, tot plegat, aquests vessants. La importància de l'artesanat en la revolta alcoiana és evident però també es constata un pes bastant elevat de l'element camperol, en comparació amb València, fet explicable per l'estructura socioeconòmica d'Alcoi.

Amb tot, Josep Lluís Santonja, coneixedor del període i amb una dilatada obra centrada a Alcoi i comarca, ens il·lumina sobre un dels fets cabdals de la història del País Valencià, les Germanies, a Alcoi, tot demostrant que el conflicte hi tenia arrels profundes. I tot això ho aconsegueix l'autor amb una documentació escassa i redactada pels vencedors. L'ús d'una prosa entenedora i clara, el desenvolupament lineal de l'estudi, el recolzament bibliogràfic i la inclusió d'un apèndix documental, breu però il·lustratiu, fan d'aquest llibre una obra imprescindible per entendre les Germanies. Una revolta que tanca els temps medievals i dona pas als temps moderns, època que marca l'inici del declivi de l'especificitat política i institucional valenciana al si de la monarquia hispànica.

Alfred Boluda Perucho

ALONSO, Jesus E.

Miramar, història pròxima

Ajunt. de Miramar, 2007, 306 pàgs.

El darrer llibre de Jesús Alonso, *Miramar, història pròxima*, s'ha de situar en el marc de l'anomenada història local, en què es pretén realitzar l'estudi d'un espai geogràfic determinat, d'un microcosmos representat pel poble de Miramar, sense oblidar-se del context general en el qual es desenvolupen els diferents processos històrics. L'autor s'ha plantejat, tal i com indica a l'inici del llibre, fer una història pròxima en el temps i, alhora, propera a les persones, les quals es veuran identificades amb molts dels esdeveniments contats al llarg d'aquesta publicació.

En parlar d'un historiador com ara Jesús Alonso, hem de fer referència a la seua incansable tasca de recerca de documentació als arxius i al seu interès per recuperar la memòria històrica de la Safor. A aquests dos elements destacats en la seua targeta de presentació, hi hem d'afegir un afany per fer més accessible la història als seus conciutadans, des de la difusió dels records conservats a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Gandia, on treballa com a arxiver.

Fruit d'aquest compromís amb el seu país ha estat aquesta publicació, la qual se centra en la història més recent de Miramar, i que completa la visió que ens va proporcionar l'any 2003 Santiago La Parra a *Història de Miramar*. A diferència de La Parra, el qual estudiava l'evolució d'aquest poble saforenc des dels seus orígens fins al

segle xx, Jesús Alonso s'ha endinsat en la història contemporània, període que coneix com molt pocs a la comarca.

L'autor, tot i reconèixer que la manca de documentació no li ha permés aprofundir en determinats aspectes d'aquesta investigació sobre Miramar, ha elaborat un discurs històric en el qual les fonts orals han contribuït a recuperar l'imaginari col·lectiu dels milamarins, veritables protagonistes d'aquestes pàgines. El llibre està estructurat al voltant de tres capítols fonamentals. El primer ens aproxima a la configuració de la institució municipal i la institució religiosa, la parròquia, durant el període que va del segle XVIII al XX. En el segon analitza els canvis polítics, econòmics i urbanístics que es desenvolupen al llarg del segle XX, tot destacant la importància de les transformacions que ha experimentat el poble. En el tercer estudia l'evolució de la platja, la seua urbanització i les perspectives de futur lligades a una planificació de les polítiques urbanístiques i a una diversificació de l'oferta turística.

L'esforç realitzat per l'Ajuntament de Miramar en l'edició d'aquest llibre s'hauria de completar amb una bona distribució de la publicació. Al capdavant, l'objectiu final de tota investigació històrica hauria de ser la divulgació dels coneixements, plantejats des del rigor científic, i contribuir a fer més pròxima la història.

Lluís Sevilla Parra

BERNABEU, Alfred
GRAU, Paco

Conèixer Ontinyent

Los viajes de papel SL
Ontinyent, 2007, 125 pàgs.

Captar l'ànima d'una ciutat és una tasca complicada, sobretot si hom vol difondre-la entre forasters i visitants. És evident que la millor forma d'aprehendre l'essència d'un lloc és viure-hi. Tanmateix, per a una persona seria inabastable un coneixement pregon de diferents ciutats. La paraula i la imatge esdevenen, així, mitjans fonamentals per capir l'esperit dels pobles. Més enllà de les guies de viatge, que expliciten, millor o pitjor, les qualitats d'una ciutat o repassen el seu patrimoni, hi ha llibres que condensen tot el necessari per capbussar-se en la història, els monuments, el paisatge, les formes de sociabilitat d'un

lloc o les sensacions que traspuja. En aquest cas, Alfred Bernabeu i Paco Grau, com a *maitres*, ens han mostrat, a més dels ingredients, el procés i el resultat final per tal que els nostres paladars puguem apreciar, amb tots els matisos de sabors i aromes, l'ànima d'Ontinyent.

Ambdós, escriptor i fotògraf, respectivament, bons coneixedors d'Ontinyent; l'un, des del seu vessant d'historiador i cronista local, l'altre, des de la seua tasca d'editor de la revista de les festes de Moros i Cristians i professional de reconegut prestigi, aporten dues mirades complementàries –subjectives, necessàriament– amb els seus llenguatges expressius.

L'obra es presenta estructurada en tres parts. En la primera se'ns mostra –en tres capítols– l'evolució de l'espai urbà des dels temps medievals fins als nostres dies, tot fent una passejada per la *vila*, el *raval* i el *poble nou* i els espais apareguts els dos darrers segles. Tanmateix, una ciutat també és l'espai circumdant i això no se'ls escapa als autors, que, en dos capítols, ens revelen els camins de l'aigua, amb el riu Clariano i una munió de fonts, entre elles el Pou Clar, i el paisatge verd, en recessió per l'acció antròpica, i esguaitat de santuaris (Sant Esteve i Santa Anna) que ens traslladen a un passat de fervorosa religiositat. Així mateix, saben els autors que una ciutat és quelcom més que el paisatge i l'urbanisme; és, també, el conjunt d'activitats, lúdiques i productives, dels seus habitants. Per això, els dos darrers capítols estan dedicats a les festes (principalment Moros i Cristians i les de la Puríssima Concepció) i al treball.

Conèixer Ontinyent, tot i tenir un caràcter divulgatiu, una edició bilingüe valenciana i castellana, és una obra de gran qualitat, tant per la bellesa del seu contingut gràfic i escrit com per l'edició acurada i luxosa.

.....
**HISTÒRIA DELS POBLES, HISTÒRIES
 DE LA SAFOR**
(HISTÒRIES D'UN PAÍS PERPLEX)

Abel SOLER i Joan Antoni TORRES
Història del poble de Bellreguard
 Bellreguard: Ajuntament, 2006

**Eduard FRASQUET FAUS i
 Jordi GIL MONTAGUD**
Aproximació a la història de Benirredrà
 Benirredrà: Ajuntament, 2006

Abel SOLER
Palmera: geografia, història, patrimoni
 Palmera: Ajuntament, 2007

Abel SOLER i Rafa JORDÀ
Ròtova: Geografia, història i patrimoni
 Ròtova: Ajuntament, 2007

Abel SOLER
*Beniarjó: poble de la Savor i senyoria
 d'Ausiàs March*
 Beniarjó: Ajuntament, 2007

Abel SOLER
Ador: geografia, història, patrimoni
 Ador: Ajuntament, 2007

**Abel SOLER, Pedro CISCAR [textos];
 Antoni RODRÍGUEZ [documentació]**
*El Grau de Gandia: imatges i paraules per
 a la memòria*
 Gandia: Junta de Districte del Grau, Venècia
 i Rafalcaid, 2007

Abel SOLER.
El Real de Gandia
Geografia, història, patrimoni
 Real de Gandia: Ajuntament, 2007

.....
 És certament increïble la quantitat d'històries de pobles que s'han presentat en els anys 2006 i 2007. Això sense contar les prèvies (Miramar, l'Alqueria...) ni tampoc d'altres referides a ermites, tradicions o aspectes més puntuals de l'esdevenir local. A banda, també, de les breus síntesis d'història i toponímia que promou l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

Els il·lustrats dels periòdics del XIX, els cronistes de vora el mil nou-cents (Arias, Chabás, Sanz, Abargues...) o les mateixes autoritats franquistes, allà pels anys 1950, tots ells, volien posar pedres per a, algun dia, poder disposar d'una completa crònica que posés en evidència els mèrits i les glòries de la pàtria municipal. Ara és el moment en què això

s'ha concretat, si més no, per a molts del pobles de les Comarques Centrals.

Com ben bé sintetitzava Abel Soler i Molina, poliautor i factor-empresari de la majoria d'aquestes històries locals (unes vegades sol, d'altres amb Rafa Jordà i d'altres amb la col·laboració d'erudits locals) aquests itineraris travessen uns espais i uns temps que comencen en la prehistòria, passen pel canyamel, la morera, la vinya, la taronja... i acaben en el quitrà. És precisament ara, en l'era de l'asfalt, quan s'ha crescut l'interès pel passat dels nostres municipis: un interès paradoxalment paral·lel a l'accelerada transformació i a la destrucció dels vestigis irrecuperables d'unes formes de vida lligades a l'agricultura i pràcticament jubilades.

Fer la història d'un sol poble és un afer no solament difícil sinó, gairebé, proper al miracle. No obstant això, allò cert és que el municipi –i el municipalisme– són realitats palpables; i cada poble, a més d'un campanar i d'un polígon industrial, aspira, de fet, a comptar amb la 'seua' història particular. Al cap i a la fi, la història sempre és una mirada al passat, *des del present*. No podem exigir al ciutadà d'avui que sàpiga allò que eren abans els termes generals (més amplis que els avui existents) o que distingisca entre els senyoriis alfoncins ('de poble', per entendre'ns) i els d'alta jurisdicció. Però sí caldria que tots reflexionàrem un miqueta més sobre el caràcter canviant i interrelacionat dels termes i del territori. Les conurbacions d'àmbit comarcal i supracomarcal que avui, de fet, estem construint, mereixen no solament anàlisis (que n'hi ha) sinó actes i coordinacions, tan difícils com necessaris. De fet, potser haurem de concloure que les Comarques Centrals han desaparegut ja, definitivament, com a espai de reflexió?

Malgrat els inconvenients i les llacunes de les històries locals també és cert que aquestes plantegen i ens duen a nous reptes de síntesis. Pobles i gents estem immersos en processos i estructures més àmplies que transcendeixen l'àmbit local, on tenen lloc relacions molt importants i on intervé la dinàmica camp-ciutat. La província, les antigues governacions o el mateix Regne de València són altres marcs de relació polític-administratiu i històrics per tenir en compte. I, com no, Espanya, el primer o el Tercer Món. Tanmateix, en aquest cas, retornem a l'origen: són els ajuntaments i les pàtries locals les que ara demanen memòria.

En tot cas, cal reconèixer que les històries locals poden i han d'aportar un

"apunt colorista". No ja per accentuar el pintoresquisme comarcal sinó, en veritat, per aportar allò que és propi i específic de cada poble. Passejar pel temps, pels cultius, per les diverses senyories o per les conteses electorals és relativament fàcil. Allò que és més difícil és 'retratar' un poble: la seua ànima i el seu tarannà al llarg del temps. Aquell esperit que el diferencia d'altres pobles i que de vegades ha estat copsat magistralment per refranys i rondalles populars. Serà repte dels lectors descobrir aqueixa mena de misteris.

En aquest sentit, cal afegir una altra qüestió que sembla un repte obert per al futur. Volent o no, aquestes històries de pobles són una aportació nova a la historiografia valenciana que caldrà anar paint i aprofitant per construir nous instruments descriptius, noves lectures del nostre passat. Caldrà aprofitar aquestes aportacions locals precisament per fer comparances, reconstruir o refer models i, al capdavant, integrar aquests nous sabers en una forma renovada de veure'ns com a poble. Potser serà aquest, particularment, un repte dels historiadors universitaris, que hauran d'integrar aquests nous sabers en l'acadèmia oficial?

En tot cas, sí que podem col·legir una certa vitalitat creativa on l'àmbit institucional s'entremescla amb alguns intel·lectuals-empresaris per tal d'alçar les actes de defunció d'un mode de vida que s'acaba i d'altres que van naixent a colp de missatges publicitaris, telefonies i rajoles.

Allò que sí que plantegen aquestes noves històries són noves preguntes al voltant de velles qüestions: on acaba la ciència i on comença la propaganda; serviran aquestes històries per recrear i reelaborar l'oferta turística i econòmica, per repensar el territori i les relacions entre pobles? Aniran aquestes històries més enllà de l'autoconsum intern de cada poble, dins de la dialèctica alcalde-eleccions? Seran aquestes històries terra cremada davant de noves aproximacions o més aviat un esperó per establir noves metes? Afortunadament, hi ha molt per esbrinar, per comunicar, per pensar i per fruit.

Jesús E. Alonso i López

PELLICER I ROCHER, Vicent

Història de l'Art de la Safor.
Segles XIII-XVIII

CEIC Alfons el Vell, Gandia, 2007
410 pàgs.

Una dècada d'estudi i investigació dona per a molt. Des de la tardor del 1996, quan Vicent Pellicer cursava el seu darrer curs universitari, fins la tardor del 2007, quan surt publicat el que és el seu millor llibre, ha transcorregut el temps suficient perquè l'estudiant arribara a la maduresa professional. Aquella tardor anys enrere, Pellicer iniciava un treball exhaustiu de recopilació de publicacions sobre l'art saforenc per a l'Arxiu Municipal de Gandia. El contacte amb la bibliografia el va fer adonar-se de la mancança d'un treball que tractara de manera global la producció artística comarcal. I des d'aleshores, a mesura que aprenia i s'involucrava en treballs de recerca, planejava un projecte que omplira aquest buit bibliogràfic.

A hores d'ara, amb *Història de l'Art de la Safor. Segles XIII-XVIII* es pot dir que els saforencs ja comptem amb una obra, amb vocació de manual, que aborda els fenòmens artístics a la comarca i els explica tot seguint la seua evolució cronològica, del gòtic fins al neoclassicisme. La voluntat didàctica és nuclear en la concepció del llibre, que va destinat a un públic plural, des dels que s'inicien en la matèria

fins als experts. Conscient de la impossibilitat d'abastar totes les creacions artístiques, Pellicer fa una selecció de les millors i més representatives i les explica tot inserint-les en el marc cultural europeu del seu temps. A més, aporta hipòtesis raonades sobre l'autoria d'algunes obres cabdals de la nostra arquitectura, com l'atribució a Pere Comte de l'obra nova de la Col·legiata o la possible intervenció de Pere Comte i Baldomar a la sala capitular i al refectori del monestir de Valldigna, respectivament. El seu discurs, generós en descripcions i comentaris, lluny de canonitzar, de vegades esdevé reflexió aclaridora i d'altres obri portes als dubtes i incita futures investigacions. Per tant, estem davant d'una obra ambiciosa que amplia la mirada i obri camins a la interpretació de l'art comarcal.

Isabel Canet

COMPANY, Ximo

Paolo da San Leocadio i els inicis de la pintura del Renaixement a Espanya

CEIC Alfons el Vell, Gandia, 2007
674 pàgs.

La fantàstica descoberta de les pintures d'àngels al fresc a l'Altar Major de la catedral de València, el juny del 2004, i la seua polèmica recuperació –que suposà la retirada de la volta barroca que les ocultava–, han posat la figura de Paolo da San Leocadio en primer plànol d'actualitat dins la història de l'art europeu.

Aquest pintor de Reggio ne'll Emilia havia estat objecte d'estudi per part de Ximo Company en la seua obra *Pintura del Renaixement al Ducat de Gandia: imatges d'un temps*

i d'un país, on l'autor admetia que la pintura leocadiana havia estat, en ocasions, una mica infravalorada.

Amb aquesta nova i esperada monografia, el professor Company desplega tota la perícia del seu ull expert en analitzar la pintura i la seua dilatada formació, resultat d'anys d'investigació, per oferir un treball que exposa, descriu i interpreta la trajectòria personal i la producció global de Paolo da San Leocadio. Situa la seua obra en el context artístic del segle XV a la Península Ibèrica i confirma que el mestre de Reggio va ser una vertadera punta de llança en la introducció del Renaixement hispànic, raó per la qual va assolir un reconeixement artístic i un prestigi social extraordinaris en un artista del seu temps.

El treball consisteix en l'anàlisi detallada i efectuada amb rigor científic de tota la producció de San Leocadio, prèvia revisió exhaustiva de la bibliografia existent sobre el tema. Company revisa les aportacions que els diversos historiadors han fet després d'un minuciós estudi de tota la documentació coneguda, que el permet esvaïr dubtes, oferir noves llums i, sobretot, obrir interrogants que inciten a la reflexió. Aconsegueix així restituir al pintor una mirada més generosa sobre la seua vàlua artística, a fi de reubicar-lo al lloc que li pertoca d'ocupar dins la història de l'art occidental.

El llibre incorpora, a més, un apèndix documental complet i està bellament il·lustrat.

Isabel Canet

Els dies i les generacions

L'historiador saforenc Ferran Garcia-Oliver (Beniopa, 1957) acaba de publicar *El vaixell de Genseric. Dietari 2004-2005*, amb el qual torna a la "literatura del jo". La seua obra literària abasta els viatges i el dietarisme –*Oc* (1989), *París particular* (1993), *Per espaiar la malenconia* (1995)– i també la novel·la –*La Veu d'Odiló* (2004). A més a més, és autor d'un ampli reguitzell de títols de caràcter històric, com ara *En la vida d'Ausiàs March* (1998) i *La vall de les sis mesquites* (2003), entre molts altres.

GARCIA-OLIVER, Ferran

El vaixell de Genseric.
Dietari 2004-2005

Proa, Barcelona, 2007, 302 pàgs.

El vaixell de Genseric és el títol del dietari amb què Ferran Garcia-Oliver va obtenir el XXVII Premi Carles Rahola d'assaig l'any 2006. La llegenda que dona nom al llibre conta que el rei vàndal Genseric, després de saquejar la Roma dels darrers dies de l'Imperi, va omplir de tants tresors el seu vaixell que es va enfonsar, per l'excés de càrrega, tan aviat com va arribar a mar oberta. Aquest relat és la metàfora que tria l'autor per a caracteritzar el conjunt d'aquests texts, confegits entre els mesos d'abril dels anys 2004 i 2005. I certament, sense ser l'únic vector d'interpretació possible d'una col·lecció tan plural d'anotacions, la mirada que l'obra projecta sobre el món actual està envernissada d'un lleu pessimisme tardoral, madur i lúcid, que no per tòpic resulta menys legítim. És una actitud que convida a admirar els tresors que ens ofereix la civilització als qui en som passatgers, i alhora ens alerta del rumb insensat que pren aquesta nau comuna.

Bona part dels desencisos (i de les alegries, també) de què Garcia-Oliver ens parla són propis de l'edat i del lloc: d'un temps, d'un país. Lluny de l'apassionament del columnista, empresonat per les estretors de la immediatesa, el *tempo* propi d'aquest dietari sense dates és el del relleu de les generacions. Passat, present, futur: la nostàlgia i l'èpica dels dies de la Transició, les decepcions i els dubtes

del moment actual, i les llavors de l'esperança, representada ací per les filles de l'autor, que inspiren algunes notes breus i tendres. La condició d'historiador de Garcia-Oliver fa encara més polít el trànsit que ens duu de l'anècdota de cada dia a l'exploració de la natura humana forjada al llarg dels segles, tot passant com hem dit ja per la memòria de les dècades viscudes. Així, la superior perspectiva històrica des de la qual l'autor judica un fet, un record, una lectura, esdevé la demostració eficaç de la utilitat ja no acadèmica, sinó quotidiana, de la Història com a eina per a la comprensió del present. I del dietari com a complement de la tasca historiogràfica.

Però si l'assaig fa ús d'aquest bagatge vivencial i intel·lectual és per a reivindicar-se com a literatura: el dietari no és ni acta notarial dels fets ni foc d'artifici de la idea pura, sinó que es desplaça lliurement entre

aquests extrems a lloms de la paraula, precisa i evocadora, analítica i sensual. Llevat de quan l'autor es deté davant la natura i s'hi abandona a una descripció intensa i personal, la llengua emprada és fluïda i sense afectació, sovint graciosa en la narració de l'anècdota, sempre eficaç quan traça un argument. Garcia-Oliver aprofita les llibertats del gènere sense caure-hi en els parany: els temes que tracta són ben diversos, però un cop en tria un i l'enceta, l'arrodoneix sense extraviar-se en vagues associacions d'idees ni cites pretensioses i supèrflues. I no és que el llibre estiga exempt de referències literàries, sinó al contrari: un bon grapat d'entrades comenten o es recolzen en la vida i l'obra d'altres escriptors, des de l'admiració i coneixença que l'autor té dels nostres clàssics, fins a l'amistat que l'uneix als que li són propers i contemporanis.

A més de les ja citades, són moltes les qüestions que emergeixen repetidament en les pàgines d'aquest assaig: la memòria d'un passat rural no tan llunyà front a l'actual depredació del territori, la desintegració de les solidaritats col·lectives, estampes i reflexions al voltant de la vida universitària (des de la cordialitat dels consells de redacció fins a la preocupant davallada dels coneixements generals de l'alumnat), el precari paper del país i la llengua en l'escenari europeu, i les eternes guerres i calamitats de la natura que esguiten el món i sotraguen la consciència. Uns ingredients ben triats i cuits a foc lent, des de la serenitat que potser només dona l'experiència i l'ambició, de sobres reeixida, de fer bona literatura.

Emili Morant Llorca

.....
SENABRE, Enric

Mira la tele! I pensa-hi!

Edicions del Bullent, 2007
123 pàgs.

.....
Segons es desprèn d'un recent informe sobre el consum dels mitjans de comunicació realitzat pel Baròmetre de la Comunicació i la Cultura (Fundacc, octubre de 2007), la "dieta mediàtica" dels joves del País Valencià és de gairebé dues hores i mitja de televisió, més d'una hora de ràdio i gairebé una hora d'Internet al dia. La principal diferència amb la "dieta mediàtica" dels adults és que, en conjunt, els joves dediquen una hora menys al dia al consum dels mitjans tradicionals (premsa, ràdio i televisió) i mitja hora més al consum d'Internet.

Aquesta fotografia del comportament de la nostra societat més propera davant els mitjans de comunicació confirma, una

vegada més, que la televisió continua sent el mitjà de comunicació hegemònic. Però, també, que els joves, atents a l'aparició de noves tecnologies de la informació i la comunicació, estan canviant el menú i el lloc on menjar-se'l. Enric Senabre, a *Mira la tele! I pensa-hi!* (Edicions del Bullent,

2007) parla d'aquesta realitat i dona les claus per a entendre-la i interpretar-la. Però, el més interessant és que ho fa des de la filosofia i a través dels arguments de pensadors de tots els temps.

El punt de partida és que la televisió és un element central en les nostres vides, i que, per culpa dels interessos econòmics i polítics, no està exercint el potencial educatiu que té. El perquè d'això és complicat de respondre, però Senabre ho aconsegueix amb exemples emblemàtics de la filosofia i les crides constants als lectors perquè estiguem atents als concursos, als informatius, als documentals. De fet, qualsevol programa es pot i s'ha d'intentar veure amb ulls crítics, especialment els que han marcat les generacions més joves, com ara "Operación Triunfo" i "Gran Hermano". Programes que despulla de tota la parafernàlia mediàtica, per deixar-los nus davant l'actitud activa que vol despertar entre tots nosaltres quan mirem la televisió.

Francesc Vila

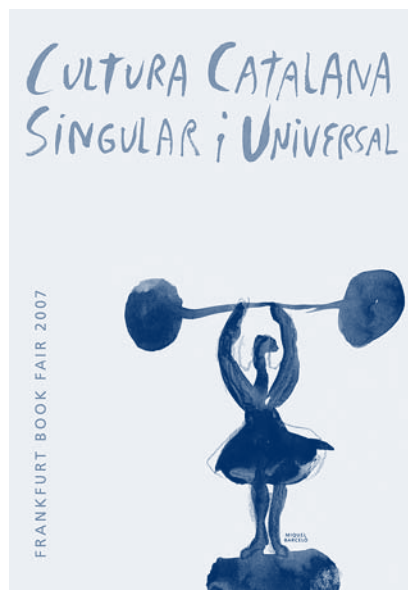
.....
**EL FRANKFURT HUMIL
DELS POETES**

.....
L'Institut Ramon Llull, l'entitat catalana encarregada de promocionar i difondre la nostra cultura en l'estranger, em va proposar d'assistir a la Fira de Frankfurt en qualitat de poeta. El fet que la cultura catalana haja estat la convidada d'honor en la fira mundial més important dedicada al sector del llibre és un esdeveniment sense precedents. Entre els i les escriptores valencianes que hi anàrem, tres érem saforencs: Teresa Pascual, Josep Piera i jo mateixa.

Arribar a Frankfurt amb un grapat de poemes sota el braç provoca una sensació contradictòria, entre oceànica i tranquil·la. L'oceà el componen els centenars i centenars d'aparadors replets de llibres, un mantell quasi delirant que, tanmateix, no seria res si no estiguera format per tots i cadascun dels petits volums individuals estampats en tinta. La tranquil·litat, superat el xoc dels primers quinze minuts, arriba quan entens que ets al lloc que et correspon, perquè a l'entrada principal del gran recinte hi ha un estendard que oneja al vent, amb aspecte de bandera sense cap color associat a cap pàtria, i

sí amb set signes escrits que ho diuen tot: PARAULA. Suficient per a entendre qui som, què ens identifica, en nom de què hi som, valencians, catalans del Principat, mallorquins, i tots aquells que hem viatjat fins a Frankfurt guiats per la cua resplendent d'aquesta credencial que és tant per allò que diu com també per com ho diu.

I seguint el camí de paraules que un gran poeta català i bon traductor, Joan Vinyoli, va traçar entre la literatura

alemanya i la catalana, en un elegant edifici dedicat exclusivament a acollir iniciatives relacionades amb la literatura –la Literaturhaus Frankfurt–, sis poetes –David Castillo, Feliu Formosa, Gemma Gorga, Jaume Pont, Jaume Subirana i jo mateixa– vam renovar, davant d'un públic alemany amatent que ens porta unes quantes lliçons d'autoestima per davant, el nostre compromís humil, però ferm i lliure amb la PARAULA.

Per a la gran majoria d'assistents i visitants, la literatura simbolitzada amb aquell estendard de benvinguda no existia abans de la inauguració de la fira. I no cal ni dir aquells que ens hi hem compromès molt més enllà, amb la literatura i amb la llengua, amb les terres que s'hi identifiquen, amb el passat i amb el futur, abans i després de Frankfurt.

Maria Josep Escrivà

Fullet corresponent a les "Primeres Jornades de Repoblació Mallorca al Sud Valencià, segle XVII". Durant les jornades, celebrades els dies 4, 5 i 6 de maig de 2007, es van dur a terme nombroses activitats lúdiques i culturals, entre les quals l'agermanament entre la vila valenciana de Tàrbena i la mallorquina de Santa Margalida.

LA MEMÒRIA DE L'ORIGEN MALLORQUÍ

A la primeria del segle XX (1913, 1918) els filòlegs Pere Barnils i Antoni M. Alcover "descobriren" que a Tàrbena i a la Vall de Gallinera, poblacions de la comarca de la Marina, feien servir en el seu parlar local els articles derivats d'*ipse*, *ipsa* usuals a Mallorca. Aquests dialectalismes posaven en evidència que s'havia produït un moviment migratori des de les Illes del qual encara quedaven traces tres-cents anys després. Ja en el segle XVIII l'il·lustrat Antoni-Josep Cabanilles dins les seues *Observaciones* s'havia referit a la Vall de Gallinera dient que "la expulsión de los Moriscos despobló el valle de tal modo, que el Duque de Gandía, para conservar con

utilidad aquella corta porción de sus estados, traxo de Mallorca 150 familias". Però ja veurem que no es tracta d'un fenomen anecdòtic, reduït a aqueix parell de localitats, com han posat de manifest les darreres investigacions.

El geògraf xaloner Josep Costa en el seu treball "La repoblació mallorquina en la Marina Alta i el seu entorn en el segle XVII" (1977-1978) demostrà que l'aportació mallorquina a la reconstrucció demogràfica del Regne de València després que els moriscos foren expulsats en 1609 tingué molta més amplitud, ja que abastava una gran part de la Marina i de les comarques limítrofes (el Comtat, la Safor, la Ribera). Des del vessant històric, i amb aportació documental mallorquina i valenciana, els investigadors Antoni Mas i Joan-Lluís Monjo amb treballs com *Per poblar lo regne de València... L'emigració mallorquina al País Valencià en el segle XVII* (2002) han remarcat encara més el caràcter extraregnícola que tingué en molts indrets la repoblació i el gran protagonisme dels illencs en aquest procés (mallorquins sobretot, i en menor grau eivissencs i menorquins): la migració cap a València va ser un fenomen de proporcions molt importants, empena per causes socioeconòmiques

principalment. Actualment ja es pot atestar la presència d'emigrants illencs en una bona part del Regne de València, sobretot a la meitat sud, i molt significativament a la Marina, el Comtat, la Safor, la Ribera i la Foia de Bunyol, i en menor grau en altres comarques, com la Vall d'Albaida, la Costera o la Canal de Navarrés.

Els estudis dialectològics d'en Jordi Colomina "El parlar de la Marina Alta" (1985) i "Mallorquinismes a Tàrbena i a la Marina Alta" (1986) tingueren ja en compte les notícies històriques i antroponímiques donades a conèixer per en Costa i se centraren en la Marina Alta. Tragueren a rel·luir els mallorquinismes lèxics, fonètics i morfosintàctics d'aquesta redolada sud-valenciana i trencaren el tòpic del particularisme mallorquí exclusiu de Tàrbena i de la Vall de Gallinera. Cal destacar els treballs posteriors que han anat aprofundint molt més encara en el coneixement dels parlars de l'àrea d'influència mallorquina vinguts de la mà d'en Vicent Beltran, dels quals cal destacar la seua magna aportació *El parlar de la Marina Alta. El contacte interdialectal valencianobalear* (2005). Aquesta publicació és el fruit d'una recopilació exhaustiva dels elements dialectals de la comarca i dels pobles

Excursió guiada pel professor Josep Torró a la Font de l'Hort de Tàrbena, de tradició islàmica, una de les activitats que van formar part dels actes de les jornades.

Ballada tradicional mallorquina a la plaça de Tàrbena, com a representació dels actes de l'agermanament.

les rels històriques. Les accions més importants han estat l'agermanament de determinats pobles valencians i mallorquins, com ara Tàrbena i Xaló amb Santa Margalida, i Llíber amb Llucmajor. El cas concret de Tàrbena i Santa Margalida, encetat en 1997, és un paradigma del que és un bon agermanament: basat en motius històrics i que ha superat l'etapa del vincle institucional i ha sabut crear lligams veritables d'amistat i de col·laboració entre les dues poblacions. Molt emotiva va ser la commemoració del desè aniversari a Tàrbena (els passats 4, 5 i 6 de maig de 2007), que aplegà un vessant lúdic i un vessant acadèmic. Del vessant festiu cal apuntar l'arribada d'unes tres-centes persones de Mallorca que s'allotjaren per les cases d'aquesta localitat de poc més de 700 habitants i el present d'una imatge del segle XIX de santa Caterina Tomàs oferit a la parròquia, una santa de gran devoció popular a l'illa, coneguda també com "la Beata". Del vessant acadèmic s'ha de remarcar la iniciativa de convocar les Primeres Jornades de la Repoblació, que comptaren molt satisfactòriament amb la presència d'investigadors valencians, mallorquins i eivissencs, i tractaren temes d'història (els mudèjars, els moriscos, els repobladors, el bandolerisme), arqueologia (els sistemes de regadiu), dialectologia, onomàstica i cultura popular (gastronomia, arquitectura popular). Seria interessant que la convocatòria poguera tenir continuïtat. Pel que fa a la Marina Alta, cal destacar la constitució en octubre de 2004 de l'organisme "Terra de Retrobament" de la Fundació Baleària, que pretén també fomentar les relacions entre aquesta contrada valenciana i les Illes. El repte que té és la superació de la fase protocolària i el desplegament d'una xarxa d'accions concretes i ben arrelades.

circumveïns, amb unes conclusions lingüístiques que justifiquen definitivament les conseqüències de la repoblació insular del segle XVII al Regne de València. Una d'aquestes conclusions fan referència als pobles on hi ha una major presència d'elements lingüístics de caràcter mallorquinitzant, que constitueixen una subvariant destacable dins del valencià general: *"La zona prototípicament més mallorquinitzant correspon a una vintena de pobles, que van des de les valls interiors de Gallinera, Ebo i Alaguar, amb Castells de Serrella, a Gata, Pedreguer, Jesús Pobre i la Rectoria, passant per Xaló, Llíber i la Llosa. Tàrbena en seria el nexe d'unió"*. Encara que els particularismes més prototípics siguin exclusius a hores d'ara de Tàrbena (article salat; article personal *en*; demostratius *aquest*, *aqueix*), hi ha una sèrie d'elements mallorquinitzants que es poden trobar en altres punts de la zona, com ara, pel que fa a la fonètica, la pronúncia en /a/ de les partícules àtones *em*, *et*, *es*, *en*, *el*, *els*, molt general, o la pèrdua de la -r final de Bolulla i parcialment Pedreguer i Xàbia; pel que fa a la morfologia, la forma pronominal *els-a* o el participi *despert* per al verb *despertar*; i pel que fa al lèxic, les formes *acurçar*, *ammèl lera*, *ampit*, *anitpassada*, *degotís*,

grill 'galló', *jugar a conillons*, *rentar 'llavar' o tudar*).

L'onomàstica ha sigut estudiada com a font d'investigació i com a patrimoni emblemàtic i durador de l'aportació insular. Per exemple, són d'origen mallorquí indiscutible segons Mas i Monjo els cognoms originats de topònims mallorquins com *Femenia*, *Mesquida*, *Benimeli(s)* o *Llodrà*, o els que presenten variants formals o dialectals particulars, com *Arbona*, *Cirerol*, *Estalric*, *Ferrà*, *Fluixà*, *Forners* (escrit *Fornés*), *Mengual*, *Monjo* o *Tecles* (<*Quecles*).

Encara que potser siga més sorprenent la persistència secular en la memòria d'algunes poblacions de l'origen insular, molt especialment a Tàrbena, on és un senyal molt marcat d'identitat, però també a la Vall de Gallinera, Famorca, Lorxa o Pedreguer. El curiós és que sovint aqueix record tradicional anara unit a determinades llegendes burlesques en què s'associava l'emigració a una suposada barata per porcs dels nouvinguts o a l'establiment de penals, o a uns quants apel·latius comarcals despectius com ara *garruts* (Vall de Seta) o *boçals* (Pedreguer). Tanmateix, en els darrers anys s'ha volgut revaloritzar aquesta ascendència mallorquina d'una manera valenta i amb la mirada fixada en el futur i alhora en

UN CAPÍTOL DE LA HISTÒRIA DE L'EMIGRACIÓ VALENCIANA: DESTINACIÓ ALGÈRIA

Els valencians d'Algèria (1830-1962). Memòria i Patrimoni d'una comunitat emigrada (Edicions del Bullent), d'Àngela-Rosa Menages i Joan-Lluís Monjo, analitza l'impacte dels immigrants valencians a Algèria –alguns dels quals procedien de la Marina Alta, el Comtat, l'Alcoià i la Safor– i la influència d'aquests valenciano-algerians quan van tornar a terres valencianes, a primeries dels anys seixanta del segle xx. Aquest estudi va ser guardonat amb el 8é Premi Bernat Capó 2006 de difusió de la cultura popular.

Els historiadors ens podrien ajudar a fer-nos una idea del context mundial: bona part del segle xix i la

primera meitat del xx foren temps en què l'emigració europea arreu del món cobrà dimensions quasi èpiques. Les Amèriques, tant la de cultura llatina com l'anglosaxona, un continent immens, amb infinites possibilitats i gran demanda de mà d'obra, va ser la destinació preferida de bon tros. Però també Àfrica, objecte de cobdiciós interès per part de les potències europees, tingué particular rellevància, si bé en menor grau i amb variable intensitat segons la zona, en la recepció de població europea amb voluntat d'establir-s'hi permanentment.

És en aquest marc que hem d'intentar situar i comprendre el fenomen de la migració valenciana a Algèria, des de l'any 1830, data de la incorporació *de facto* d'aquest territori al nombre de colònies franceses, fins al 1962, quan el país declara la seua independència de França.

L'ancestral incertesa econòmica de les terres del sud del País Valencià –tan dependents de la modesta agricultura del secà–, l'inquietant augment demogràfic i els ecos de notícies, si no fantàstiques, almenys convincentment prometedores, d'una vida enllà de la mar on no es patien les privacions

Pasqual Guerri, nascut a Murla l'any 1839, amb la seua família en la seua *ferma* de Baba-Hassen, regió d'Alger, l'any 1899. Foto cedida per Christine Petretti.

Colla d'amics caçadors. El qui porta la paella és Pèpète Font, un ebenista de Bab-el-Oued, descendent de Xaló. Cedida per Nadège Font.

Publicitat dels gelats "La Nueva Ibense", a Algèria, extreta del llibret de la foguera d'Orà d'Alacant, 1934. (Biblioteca Gabriel Miró d'Alacant, cedida per la seua directora, Rosa M. Monzó.)

També arribaren a formar part de l'escenari públic els gelaters ambulants, que endolcien els dies d'estiu tan calorosos d'Algèria, molts d'ells vinguts de pobles valencians com ara Ibi, Onil o Xixona. Cedida per Joan Ripoll.

de casa seua, empenyeren milers de persones a emprendre l'aventura de l'emigració. I una destinació que prompte aparegué als ulls de molts paisans d'aquestes comarques, tant per la proximitat com pels seus al·licients, va ser la de la colònia francesa d'Algèria.

Els valencians d'Algèria (1830-1962). Memòria i Patrimoni d'una comunitat emigrada, d'Àngela-Rosa Menages i Joan-Lluís Monjo, és un estudi que, al capdavant, abraça diversitat de perspectives: històrica, sociològica,

filològica, etnogràfica, fins i tot antropològica. Amb una estructuració força aclaridora, els autors van esgranant tots els aspectes sobre els quals un lector curiós podria fer preguntes: des de quan hi anaren i per què (des del mateix moment de l'establiment de la colònia, per motius sobretot econòmics i, en menor mesura, polítics); quin caràcter tenia la seua estada allà (en general no pretenia ser definitiva; hi solien anar com a temporers); com s'adaptaren al nou entorn i les dificultats que hi trobaren (exercici de convivència en harmonia en aquell gresol de cultures; la barrera de l'idioma; els hàbits i costums d'una societat més moderna –la de cultura francesa–; la nostàlgia per la terra d'origen; l'equilibri, a vegades incert, entre el manteniment de les arrels i l'adaptació al nou món); on s'establiren (principalment a la ciutat d'Alger); a què es dedicaren (els homes, sobretot a l'agricultura i, en menor grau, a oficis menestrals ja coneguts a la terra natal, com ara espardenyers, forners, torroners, gelaters, canterers; les dones, al servei domèstic); com organitzaven el seu lleure (mantenien els seus costums de casa i els combinaven amb la nova oferta de la modernitat vinguda de França); com gestionaven la seua convivència amb els diferents grups nacionals amb qui compartien la

La convivència multicultural va ser un fet durant l'Algèria colonial que cal remarcar. Tothom compartia el mateix espai. Alger, 1953. Fons: Muñoz-Martínez.

Detall del moll d'Arzeu, regió d'Orà. Cedida per Vicenta Morell.

seua existència (en especial amb els francesos, els nadius algerians de religió musulmana i els jueus); la penetració de la llengua francesa en la seua (esquitxada per nombrosos gal·licismes per a designar aspectes i objectes dels quals fins aleshores no havien tingut notícia, tot creant una parla anomenada *patuet*, o *pataouète*). Una ullada, en suma, que es passeja per tots els detalls de la vida d'aquests valencians trasplantats que deixaren una marcada empremta en el seu lloc de destinació i, al seu torn, la portaren de nou al seu lloc d'origen com a bagatge de la modernitat de què s'havien impregnat en aquella colònia.

La lectura d'aquest llibre il·lumina, sens dubte, un fascinant capítol d'una història encara força desconeguda, la de l'èxode d'un bon nombre de valencians que viatjaren a terres llunyanes en cerca d'un futur més prometedor. Tant de bo aquesta obra siga l'inici d'una sèrie d'estudis que ens donen clarícia d'aquells paisans nostres que massivament provaren fortuna en altres destinacions.

Treballadors de la pedrera Jaubert a Bab-el-Oued, Alger, ca. 1900. Foto cedida per Joan Ripoll.

.....

ESPINÓS, Joaquim

El cervell de la serp

Tres i Quatre, València, 2007
160 pàgs.

.....

Des de terres del sud ens arriba, amb l'aroma del cinema negre, l'últim premi de narrativa Antoni Bru (XXI Premis Literaris Ciutat d'Elx, 2006). Es tracta de la nova tramesa literària de Joaquim Espinós, escriptor nascut a Benilloba, al Comtat, i alacantí d'adopció que, en aquesta ocasió, pensa i recrea aquesta ciutat amb l'encert d'un objectiu fotogràfic. Andreu Gomis, detectiu privat taciturn i poc procliu a la retòrica, s'enfronta simultàniament a dos casos: un, al voltant d'una vídua negra que reproduceix el prototipus de la *femme fatale*. L'altre, la desaparició d'una jove relacionada amb els ambients més sòrdids de la vida nocturna alacantina; concretament, els relacionats amb grups neofeixistes i sectes d'ultradreta.

La novel·la desenvolupa aquestes dues històries paral·lelament; plantejats els casos, la vaga sensació de perill que els lectors compartim amb Júlia, l'esposa del detectiu, augmenta a cada ratlla. La passió per l'enigmàtica dona de l'empresari mort i la relació del protagonista amb la secta neonazi,

en efecte, precipitaran el final intuït: un Andreu sol, desarrelat, estrany en la llunyana Madrid, torna a la ciutat que estima, on hi ha la dona que l'atrau amb la fatalitat del desig incontrolable.

Les el·lipses i els silencis de la novel·la requereixen del lector un esforç deductiu que en fomenta la participació activa en la trama. La perspectiva, focalitzada sovint en el personatge principal, s'enriqueix amb la introducció d'altres mirades. Hi destaca un fragment autobiogràfic del diari de Júlia, que completa el dibuix de la relació de parella. Josep, el policia amic d'Andreu, hi serà el tercer en una discòrdia només apuntada, que no arriba a consumir-se.

Fet i fet, tenim entre mans una obra breu, ben traçada, que reïx a presentar l'escenari alacantí com a rerefons d'una trama detectivesca on no falten els ingredients del gènere: un investigador solitari, una dona seductora, triangles amorosos, una intriga que va *in crescendo* i un desenllaç que ens sorprèn quan, amb el protagonista, ja ens creiem segurs i estalvis. Recomanable.

Maria Àngels Francés

.....

PIERA, Josep

Putxa postguerra

Edicions 62, Barcelona, 2007
319 pàgs.

.....

No hi ha dubte a hores d'ara que Josep Piera és un escriptor de cap a peus. La llarga llista d'obres publicades i l'aval de la crítica ens predisposen a rebre un nou llibre seu amb interès. I aquest no decep, tot i que el to hi és més distanciat i periodístic del que és habitual en l'autor, fonamentalment poeta. D'altra

banda, malgrat un títol així d'irat, la visió d'aquella etapa històrica que ens ofereix el llibre no traspua rancor ni ressentiment. Puc garantir al possible lector d'aquest llibre unes hores de plàcid entreteniment. I si, a més a més, es tracta d'algú que va conèixer aquells anys, li remourà molts records certament entranyables.

Pel seu contingut, l'atractiu del llibre és doble. Per un costat, ens forneix una idea del personatge Josep Piera, que al cap i a la fi no se'n va molt de la que ens havíem pogut bastir a través de la seua obra. Diríem que ara el podem conèixer millor tenint al davant la seua etapa formativa: família republicana i liberal, amb un pare anticlerical i que s'espavilava en el comerç hortícola; en conseqüència, educació sentimental més o menys al marge del puritanisme de l'època, a pesar dels anys escolars en col·legi religiós; lector fervent de Proust, però permeable a les incitacions de Gide i el seu món de sensacions. Etcètera.

L'època, amb les seues misèries polítiques i culturals, és així vista amb una òptica vitalista. Fins i tot amb tendresa. Això no lleva perquè la descripció dels costums que l'autor hi va desgranant, pròpies d'un país encara agrícola, tan allunyat ja del que ara vivim, puguin ser una aportació a tenir en compte a l'hora d'història les dècades cinquanta i seixanta del passat segle.

Antoni Prats

CAMBRILS, Elvira

Mira'm, Amor

Bromera, Alzira, 2007
212 pàgs.

La pegolina Elvira Cambrils ens ofereix en *Mira'm, Amor* (premi Blai Bellver de narrativa 2006) un feix de narracions entrelaçades per una profunda actitud nutritiva envers el viatge, l'ànima d'aquest llibre. Els personatges, viatgers de tota mena, quasi *ingereixen* la substància, l'esperit del lloc que visiten, siga en condicions turístiques o no. La Itàlia meridional es converteix en l'univers comú dels distints relats, però acompanya els viatgers de manera diversa, a causa d'una interessant barreja de ficció actual, històrica i mitològica clàssica – tan rica per aquelles contrades.

La mescla, però, no acaba ací. L'enorme varietat de personatges, èpoques i situacions rejuveneixen el text contínuament: cada nova represa en la lectura suposa un canvi de rumb, la qual cosa en perllonga l'interès. Els Amors, amb la majúscula del títol, encaminen els nombrosos personatges envers un o altre llogaret, una serralada o una costa per al repòs, descrits amb ull bucòlic. És una obra, en definitiva, que demana un suau balanceig per ser llegida.

Joan Manuel Matoses

MONJO, Joan M.

Ducat d'ombres

Edicions Tres i Quatre
(2a edició), València, 2007
208 pàgs.

Aquesta novel·la, que obtingué el Premi de Narrativa "Andròmina" en els Premis Octubre 1982, i que fou publicada el mateix any, ha estat reeditada com a homenatge al seu autor, mort encara jove (als 50 anys), a penes estrenat el 2007.

La narració s'estructura en dos nivells: Antoni Ballester, un personatge del segle XIX que parla en primera persona, recrea amb la seua ploma una història del segle XVII, inspirada en un llibre prohibit per la Inquisició, i ocorreguda en un lloc imaginari, Milparres. Per les seues contínues referències a localitats veïnes, aquest lloc apareix ubicat clarament a la Safor (i podria referir-se perfectament a Guardamar, el lloc on Joan M. Monjo solia passar les vacances d'estiu).

El protagonista de la història, En Tomàs Sellés, duc de Milparres, viu retirat (com el narrador vuitcentista) en un ambient rural, tot fugint de l'atragada vida de la capital. La narració, en tercera persona i de forma omniscient, ens parla de les obsessions malaltisses del duc i dels records dels seus familiars perduts: el fill mort en una baralla per un assumpte de joc, i la muller morta que creia veure, en l'aigua de la font, la imatge de la filla que havia fugit a terres d'ultramar i que acabà casant-se amb un organista negre (fet imperdonable per a una dama dels Milparres).

Les delirants cabòries d'En Tomàs el porten a veure, en les pomes del seu hort, les cares dels seus familiars, amb les quals manté llargues converses. I les visions acaben esdevenint realitat, per a ell i la resta de personatges, quan arribem al punt més fantàstic de la novel·la: els arbres que envolten el pomerar, empeltats amb la pròpia pell del duc, fan créixer braços humans en lloc de branques, i esdevenen els

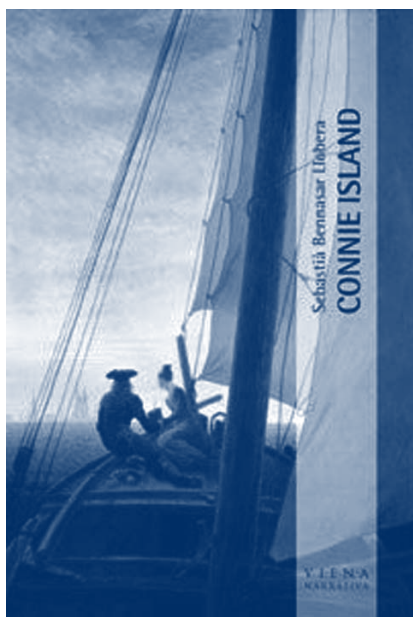
guardians del tresor més preat pel senyor de Milparres. Aquests éssers monstruosos i diabòlics evitaren que les pomes siguen profanades per estranys, com els bandolers capitanejats pel Bosco.

Des de la seua posició d'aristòcrata, En Tomàs s'enfronta als conflictes típics de l'època: amb l'Església, representada per un capellà de mentalitat tancada i tridentina; amb els vassalls que en Carnestoltes manifesten el seu descontent amb cançons i burles cap al senyor, i amb el bandolerisme tan freqüent en aquells temps. Sense deixar d'al·ludir a la ruïna que per al ducat havia suposat, unes dècades abans, l'expulsió dels moriscos.

L'autor es complau jugant amb el llenguatge, amb un vocabulari ric i escollit amb molta cura, que dona a la narració un aire barroc (potser en alguns moments massa carregat), en consonància amb l'època i l'ambient en què situa els fets. Un llenguatge que sovint assoleix un caràcter poètic, que fa del llibre una obra per a llegir sense presses, per a gaudir de les paraules, i per a endinsar-se en una època i una mentalitat decadents, en una història on es barregen la realitat i la fantasia. Creiem que, amb raó, *Ducat d'ombres* ha estat considerada per molts com l'obra mestra de Joan M. Monjo.

Josep Sendra i Molió

BENNASAR LLOBERA, Sebastià

Connie Island

Viena, Barcelona, 2007

136 pàgs.

Per a aquells qui han estat a Lisboa, aquest és el llibre que han de llegir. Tot d'una els farà recordar, com en una guia de viatges, tots els llocs (botigues, platges, cafeteries, barris, miradors, etc.) que van recórrer d'aquesta capital; de ben segur passejaren amb la imaginació per cada raconet que la veu narrativa apunta, i reviuran gustosos les experiències possibles que degueren viure en la ciutat del fado. Tot d'una, també serà una lectura encertada per als lectors malalts de literatura, de poesia, de sentiments, perquè coneixeran un ventall ampli d'autors portuguesos, tant de poesia com de narrativa, amb una reivindicació d'aquesta literatura. Al remat, també agradarà als esperits individualistes, ja que tots els personatges tenen alguna predisposició a ser especials, tendeixen a ésser únics en la recerca de la transcendència personal i vital. Fet i fet, els personatges voldrien excel·lir per damunt de la resta de la gent i al final tots estan connectats espiritualment d'alguna manera.

D'una altra banda, hom entén la història que ens conta la veu narrativa des d'un punt de vista innocent i càndid (en definitiva, naïf), de manera que ens podem endinsar amb suavitat en un món de digressions, de divagacions (algunes òbvies), de referències artístiques (poesia, pintura, assaig, etc.). Al capdavant, s'acosta més a una lectura d'idees que de fets i d'accions. En aquesta ocasió, el jurat de narrativa de Benissa ha premiat una narració sense estridències, dolça, amable, que, tanmateix, potser per açò, perd força i la deixa bastant coixa.

Josep Vicent Cabrera

CASTELLÓ, Josep

El tresor dels maulets

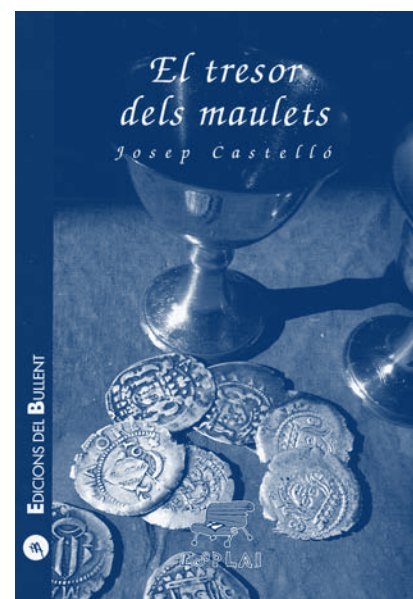
Edicions del Bullent, Picanya, 2007
198 pàgs.

El debat sobre la recuperació de la memòria històrica està present explícitament a la novel·la que ens ocupa. No debades, l'escriptor de Pedreguer, Josep Castelló, en situa la trama més important a l'època de la desfeta dels maulets. L'espai on es desenvolupa, per altra banda, gran part de l'acció, és Pedreguer i la seua zona d'influència. L'autor fa honor així a una terra que l'ha vist nàixer i créixer i en la qual ha tingut un destacat paper polític i social. Les dues passions de Castelló, història i territori, es barregen sàviament en una narració que resulta àgil i fresca, i on el passat

històric no esdevé ni un simple marc ni el centre de l'obra.

El narrador és un alcalde de Pedreguer, contemporani, que, al principi de la novel·la, es felicita perquè al plenari de l'ajuntament s'ha aprovat la restauració d'uns porxos ubicats al mateix lloc on hi havia hagut la casa senyorial del poble. La dèria per conèixer el passat local juntament amb una conversa que escolta per casualitat porten l'alcalde a escodrinjar els arxius parroquials a la recerca d'informació sobre el llegendari tresor de l'Ocaive. A partir d'ací, se'ns relaten uns fets que, curiosament, el narrador mateix titlla d'inversemblants. El saqueig de Xàtiva a mans de les tropes borbòniques i el terrible episodi d'Isabel la fornera representen l'inici d'una trama que conté tots els ingredients necessaris per enganxar el lector. I que, sens dubte, té el seu punt àlgid en la història d'amor entre Anna i Felip. L'acció novel·lesca va acompanyada d'unes dosis precises de descripció etnogràfica, en un llenguatge planer, però ric. Hi ha, tanmateix, algunes frases de relatiu que xerriquen excessivament. L'editorial presenta la novel·la acompanyada d'unes propostes didàctiques, elaborades per Carles Mulet, dignes d'esment, on trobem un interessant annex sobre la literatura contemporània que té com a referència la Marina Alta.

Isabel Moll

“L'escriptor sempre escriu *contra* les majories que fabrica el poder”

MANEL RODRÍGUEZ-CASTELLÓ (Alcoi, 1958) acaba de publicar *La pedra i el marge* (Edicions Brosquil), un recull de 93 articles procedents de la columna setmanal que publica des de l'any 1998 al diari *Levante-EMV*. L'autor alcoià, que compta amb una dilatada i consagrada trajectòria com a poeta, fa de contrapunt hipercrític a la “realitat” política i social valenciana des de la talaia, aparentment innòcua, de la columna periodística.

• *La pedra i el marge*. El títol, ja d'entrada, crida l'atenció. Estem davant d'una matèria àrdua?

El títol explicita el que entenc que la columna té de voluntat de construcció d'una consciència crítica al marge de la misèria cívica i política imperant. També la idea que es tracta, en aquest sentit, de l'aportació individual a un esforç col·lectiu.

• La política valenciana dóna per a molt...

Dissortadament sí. Tinc la sensació que col·lectivament ens movem en un cercle viciós. Els mateixos gossos amb els mateixos collars. Els peixos grossos que vaig retratar fa deu anys continuen fent les mateixes barbaritats des del poder.

• Vostè ha estat especialment crític amb els governs del PP. En què es diferencia la gestió de Zaplana i la de Camps? I en relació a l'etapa socialista?

També vaig ser crític amb els governs socialistes. En molts aspectes han practicat la mateixa política (per exemple, Canal 9 el van “inventar” els socialistes). L'única diferència entre Zaplana i Camps és que aquest és més *beato* i parla valencià a voltes. Però el seu model, espectacular i populista per fora i buit per dins, és idèntic. En un país més exigent cap dels dos no hauria pogut passar de l'administració local, i gràcies. Algú se'ls pot imaginar presidint un govern basc o català? Més enllà de les diferències ideològiques que hi mantinc, em semblen dos polítics molt mediocres, lamentables.

• Com veu el panorama de l'esquerra valenciana?

Desolador, tant pel que fa al PSPV com pel daltabaix del Compromís. Esperançador si considerem la força i qualitat

de la societat civil i l'“avantatge” que suposa tenir-ho tot per fer. Per aquest cantó, no hi ha res a perdre.

• Té futur el nacionalisme al País Valencià?

Hi té futur un nacionalisme d'esquerres o una esquerra nacionalista que sàpia lligar continguts nacionals i socials i renunciar a reduccionismes fàcils i ortodòxies. Confie que aquesta esquerra d'ampli espectre serà decisiva els propers anys. Parle òbviament de l'espai a l'esquerra del PSOE.

• Quina opinió li mereix el tractament que se li ha donat al valencià a les darreres dècades? Què en pensa, de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua?

Sota l'aparença d'impuls al valencià s'amaga la voluntat sistemàtica de carregar-se'l. Aparenten fer coses en el terreny simbòlic però no tens més que eixir al carrer per comprovar el grau de minorització que patim els valencians. Quant a l'AVL, és una superestructura que justifica algunes substancials nòmines, però té poc efecte en la vida real de la llengua. Es van equivocar en el diagnòstic i, és clar, també en la teràpia. El conflicte de fons no és merament nominal.

• Aquesta insistència hipercrítica amb les actuacions del govern valencià no pareix sintonitzar amb les demandes de la majoria, si ens atenem als resultats electorals.

El marge fa al·lusió precisament a la condició minoritària de molts dels nostres plantejaments. L'escriptor sempre escriu *contra* les majories que fabrica el poder, contra l'estupidesa general.

• El govern valencià actual ha erigit l'urbanisme, lligat al turisme de masses, en el motor econòmic del país. És possible un model alternatiu?

No és possible, és indispensable si volem pensar també en termes de futur.

Mira el que ha passat a la Marina amb les inundacions. Com es pot obviar que l'urbanisme salvatge és en bona mesura responsable del calibre de la catàstrofe? La crisi del turisme massiu i bèstia serà molt més visible d'ací a uns anys, quan acabem de carregar-nos tot el territori. Qui voldrà venir a banyar-se en un mar pudent? O a passejar per boscos sense arbres?

• La Copa Amèrica, la Fórmula 1, Terra Mítica... Són realment rendibles, econòmicament, per als valencians?

Són rendibles per als grans constructors, els bancs i els polítics que els ho gestionen. A mi (dic mi, per posar un “nom”) no solament no m'han donat cap rendibilitat sinó que m'han fotut el paisatge. I als qui tenen un piset per on passaran els Alonso i companyia? Fan trampa quan parlen de rendibilitats col·lectives. Hi solen amagar els interessos privats.

• La seua obra periodística, centrada en la denúncia política i en la crítica de la societat valenciana, contrasta amb una obra poètica més atenta a les efusions del llenguatge. És així?

Més que de contrastos, jo parlaria de complementarietats. En el poema no estàs obligat a ser explícit. El poema, com jo l'entenc, és sobretot un diàleg amb un mateix, cap a les profunditats de l'experiència i el sentit. El llenguatge hi és l'única matèria del poema. En la columna és imprescindible establir clarament el referent. Però també actua des de la tensió del llenguatge, des de la precisió poètica.

Juli Capilla

Visitatio Sepulchri de Gandia (CD)

Orfeo Borgia

Alumnes de l'Escola de Música Antiga de Guadassuar

Vicent Cogollos, director

CEIC Alfons el Vell

La *Visitatio Sepulchri* ha anant evolucionant al llarg dels últims anys des que s'instaurara de nou dins de la Setmana Santa gandiana. Aquest enregistrament culmina un procés d'estudi i recuperació del drama de sant Francesc de Borja ençetat pel CEIC Alfons el Vell. Sens dubte, ens trobem davant d'un producte musical molt especial, tant per la seua singularitat com per la seua realització, no exempta de complexitats. En el primer enregistrament de la consueu completa de la *Visitatio* (que no parcial, cal destacar com antecedent la que va fer Juan Vercher Grau amb la banda i el cor de Gandia l'any 1972), allò mes cridaner pel seu caràcter encisador és la part gràfica, tant del disseny de la coberta a càrrec de Vicent Almar com de la maquetació a càrrec d'Ariel A.G., on es pot gaudir d'un treball molt professional que aconsegueix l'objectiu de presentar a l'oient un producte ben acabat i estèticament coherent.

Quan ens endinsem en la realització sonora sorgeixen els primers dubtes. Si els objectius d'un enregistrament d'aquestes característiques passa per crear un suport musical que pose en valor un patrimoni musical que ja comencem a dubtar que siga de tots el gandians, sens dubte cal mantenir certa reserva, ja que el resultat actual és una traducció sonora ben aconsellada des de la perspectiva dels intèrprets, en aquest cas l'Orfeo Borgia, que fa un veritable treball i esforç interpretatiu any rere any en la interpretació de la *Visitatio*,

però lluny del plantejament que caldria per a un projecte d'aquesta singularitat, on la música –despullada de tota acció teatral i litúrgica– adquireix el seu màxim protagonisme. Per altra banda, sorprén, en un producte tan acurat, la manca d'informació significativa –per exemple, no s'especifica els instruments que hi apareixen ni el nom dels intèrprets ni els criteris musicològics que en motiven la selecció.

El millor de tot, l'esforç de l'Orfeo Borgia i del director (Vicent Cogollos Llinars és el nom correcte) per donar coherència musical a un discurs musicodramàtic de difícil traducció en suport d'àudio. Per tant, ens trobem amb un producte que té la virtut de ser el primer enregistrament complet del treball de J. M. Vives, i que ha de servir de punt d'eixida i sobretot de reflexió per a altres projectes de futur.

Oscar Creus

FORNÉS, Lluís (edició i selecció)

Vicent Morell. Compositor

Ajuntament de Pedreguer, 2007
107 pàgs.

El llibre de Lluís Fornés sobre el compositor Vicent Morell té la gran virtut de reivindicar un músic absolutament desconegut per a la història de la música valenciana i ho fa amb un to personal, càlid i humà que traspasa el gelat estil de l'assaig tradicional o l'estudi musicològic. Però al mateix temps, amb l'eixida a la llum d'aquest músic autodidacta, es fa més necessari que mai un treball de revisió i catalogació de la seua obra musical, per tal de posar en valor tota la seua tasca creativa. Per una banda, va dedicar gran part de la seua creació a la música lleugera, fins i tot creant al seua companyia de *varietés* amb què fa una gira per l'Espanya de postguerra (1949) amb el consegüent fracàs econòmic que una societat de postguerra feia preveure; però per altra banda el llibre ens parla també de l'existència d'obres de concert (fonamentalment valsos) i líriques, com ara sarsueles i operetes.

El llibre està fet des de la mirada del ara filòleg, que amb "dotze o tretze anys" s'acosta a casa del Mestre per aprendre música. Comença, doncs, una relació mes-tre-deixeble plena de contactes i converses de caire artístic, filosòfic i, naturalment, musical, amb la guitarra com a pretext, i que es desenvolupa durant l'adolescència del segon. Després de la natural separació que els estudis i les activitats professionals d'aquell xiquet que s'allunya de Pedreguer imposen, la relació es manté intermitent fins als últims anys del músic, relació que desemboca amb l'ingrés de Morell a l'Asil Hospital al Nadal de 1973, on el comunista convençut i "acèrrim anticlerical" acaba combregant, perquè "a les mongetes els feia molta il·lusió" (i Morell sabia ben bé quant li devia especialment a una mongeta).

La història de Vicent Morell serveix també de partitura sobre la qual s'escriuen i descriuen aspectes culturals i literaris del Pedreguer de la dècada dels anys 20. Amb la menció al periòdic *La Mà Negra*, on V. Morell publica un parell de poesies, i l'altra publicació local, *El Pueblo Germinal*, l'autor s'endinsa en allò on es troba més còmode: la part literària del Mestre, els seus escrits, el seu pensament. Però, sobretot, l'autor defensa la seua creació com una necessitat personal i històrica de reivindicar una persona, i superar amb el record les injustícies socials que la societat de postguerra imposava. Reivindicar la figura de Morell és reivindicar tots eixos músics valencians (...i l'obra no es va estrenar mai!) que abans i ara desenvolupen la seua tasca amb encisadora eficàcia lluny dels cercles pseudointel·lectuals que voletegen al voltant del poder.

Oscar Creus

En el número anterior ja s'obria aquesta mateixa secció amb el segon treball de VerdCel. I ara és amb motiu de la reedició del CD (en Batiendo records) de *Paísviatge* que, a més, inclou un DVD amb el concert realitzat a la Sala Tete Montoliu de l'Auditori de Barcelona al febrer del 2007.

L'any passat també va aparèixer el segon volum d'*El disc dels músics i cantants en valencià* (Propaganda pel Fet!) corresponent a la Gira 2007 que inclou un bon nombre de cantants i grups de les comarques diàniques com ara Feliu Ventura, Clara Andrés, Pinka, Aspencat, Pep Gimeno, La RAS, Ovidi Twins, Sergí Contrí, Skalissai i VerdCel.

Un altre recopilatori és el 2007-08 del Marock; proposta que naix amb l'objectiu de potenciar la música a la Marina Alta, si bé en aquesta segona edició s'ha convidat grups de comarques veïnes. Entre altres, hi han participat els mariners Aspencat i Skalissai i els saforencs Amanida Peiot. Sentiu-ne una mostra: www.myspace.com/circuitmarock.

Pel que fa a novetats, n'hem tingut un bon grapat. De fet, el 2007 ha estat un any bo per a la música en català. A les nostres comarques han tret disc Aspencat (la Vall de Pop i rodalia) que, en els dos anys que fa que toquen han aconseguit un nivell destacable amb concerts i reconeixements i una proposta musical amb bona cosa d'instruments i fusió d'estils com ara el ska, reggae, folk. El treball es diu *La festa està servida* i podeu escoltar-los a www.myspace.com/aspencatband.

Segons sembla (el dipòsit legal és del 2005), Skalissai també ha tret disc: *Obri els ulls* (Cambra records). El primer, sense comptar la maqueta, d'aquesta banda del sud de la Marina Alta que també fusiona estils prenent com a base el ska amb tocs popers i, com diuen ells, passant pel reggae, la patxanga, el funk o el que els parega. Els podeu sentir a www.myspace.com/skalissai.

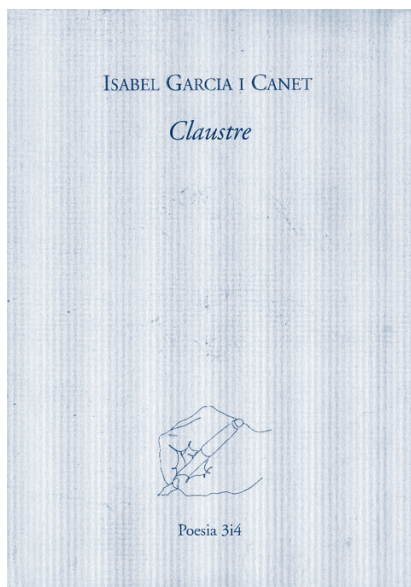
Seguint amb les primícies, els Ovidi Twins, com un colp d'aire fresc i amb una proposta peculiar i atrevida han presentat *A kabotaes*. Altrament, amb un peu a Barxeta trobem Lluís Vicent amb *Consciència urgent* (Cambra records) en què col·labora Sergí Contrí a "Dos cors".

Quant a grups amb trajectòria, a final d'any hem tingut notícia que el grup d'Oliva Paral·lel84 trau el tercer disc: *Naix*. Com indiquen al bloc, "barregen rock i punk amb pinzellades de metal i lletres reflexives contra el sistema, conjugades amb melodies contundents". Escolteu-los a www.myspace.com/parallel84, especialment "Quan la vida val menys". Igualment, els Atzukak que, després d'uns quants anys de silenci, trauen *A l'atzar*.

Pel que fa a homenatges, han aparegut fa poc el *Si vén amb mi. Homenatge a Lluís Llach* (Picap). Un CD doble en què cantants de ca nostra (Maria del Mar Bonet, Miquel Gil...) i de fora (com ara Jean-Michel Jarre, Alessio Lega, Pedro Guerra, Sílvio Rodríguez -aquests dos últims en català), fan versions de les cançons de Llach amb veus, ritmes i llengües diversos. De les nostres comarques hi ha participat Paco Muñoz ("A cavall del vent") i VerdCel ("Escriu-me aviat"). També a final d'any va aparèixer *L'Ovidi se'n va a Palau* (Propaganda pel Fet!), CD i DVD que recull el concert d'homenatge a Ovidi celebrat el 15 de maig del 2006 al Palau de la Música Catalana. Produït per Feliu Ventura, hi actuaren un bon grapat d'artistes d'arreu dels Països Catalans, com el mateix Ventura o VerdCel.

Josep Andrés

GARCIA CANET, Isabel

Claustre

Ed. 3i4, València, 2007
68 pàgs.

L'activitat literària d'aquesta jove autora i rapsoda, antologada en diversos reculls i publicacions, ha cristal·litzat finalment en aquest seu primer poemari, guanyador del XXVI Premi de Poesia "Senyoriu d'Ausiàs March" de Beniarjó.

Dues citacions, de Vicent Alonso i de Joan Vinyoli, amb la soledat com a element comú ja ens donen les claus del conjunt. I d'ací parteix *Claustre*, dividit en tres seccions, "Caverna", "Claustre" i "Ceguesa".

A la primera part el subjecte líric se situa davant del repte d'eixir de la caverna per a resoldre el dubte de la pròpia identitat. I amb la mirada, cap a l'exterior de la vida quotidiana del veïnat i cap a l'interior de si mateixa, tracta d'aprendre de la llum i de la memòria en el "laberint cap a una mort sincera". També el silenci és tot necessari per a completar el propi retrobament i saber la finitud humana, més enllà de la qual és possible el "testament", dos aspectes d'una mateixa cosa: l'amor i el poema.

La segona part del llibre s'inicia amb el subjecte líric decebut en haver examinat el seu temps personal

sense resultats diàfans. Cal avançar "l'ombra de la llum" amb sinceritat i sense la màscara del poeta. El punt de vista es gira cap al concret, la paraula té "ritme d'argelaga", el paisatge recordat i els amics, donen pas, amb el poema "Claustre", a la tercera part del llibre.

Finalment, "Ceguesa", amb un vers de Vinyoli anuncia el progrés cognitiu del subjecte líric. "La llum, ara que és tard, revifa cendres" i contrasta "l'ofici de viure" i la impossibilitat d'usar les paraules com a amagatall del present. En els darrers poemes l'autora s'enfronta a la realitat quotidiana i conclou el llibre amb una visió amarga i desencantada del present, massa desorientat del passat que l'havia forjat.

Claustre té registres diversos, des de l'hermetisme a l'antipoeticitat realista, des de les connotacions metafísiques a la descripció d'un àpat modest.

Tomàs Llopis

INSA, Maite

El poema és sobrer

Bromera, Alzira, 2007
52 pàgs.

La veu poètica ha triat la reivindicació com a motiu recurrent del poemari, i en tot moment deixa anar paraules de disconformitat envers diversos àmbits. Reclama contra els poetes que van per camins de dificultat d'expressió i de conceptes: poesia buida i eixorca. Carrega contra la llengua invasora que reprimeix la llengua constreta, amb una defensa per la unitat lingüística, que fa recordar els versos de la Renaixença valenciana. Vetla perquè el llenguatge poètic mire cap a un vocabulari senzill i que és a punt de desaparèixer, com un guardià dels mots indefensos i que desapareixeran per la *modernor*

del temps actual. És per això que el llibre és una proclama en favor dels arrels tradicionals, una reivindicació de l'imaginari tòpic rural que es podria situar al principi del segle XX. D'aquesta manera fa servir unes paraules de la vida diària del camp, com ara la corbella i el rebost, amb regust de llauradors i mestresses de casa, per a dignificar-les en unes composicions literàries clàssiques: decasíl·labs, alexandrins, etc. Fet i fet, és una defensa de la senzillesa estètica (aquest món rural idealitzat) envers un món artificios, embrutat per la urbanitat (que podrien ser representats pels poetes de ciutat, que compliquen la poesia). Malgrat aquest desig de reivindicació, que es representaria positiu, podem intuir-hi una veu derrotista, ja que en algunes ocasions el desencís s'hi escampa sense aturador, més encara quan parla en ocasions varies del *poema sobrer*.

D'una altra banda, la veu poètica no sembla reeixir-se'n en aquest llibre i fa que decaiga en el vigor. Hi han versos que pareixen forçats, obligats, potser pel còmput de síl·labes, potser per aquest vocabulari ètnic que la veu fa servir i que potser no troba el lloc poètic preferent i espectacular, com una mena de museu etnològic, curull de peces, que davant l'abundància queda tot massa atapeït.

Josep Vicent Cabrera

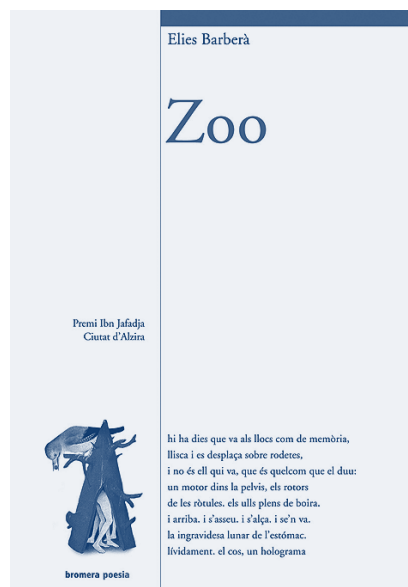

QUATRE PREMIS A LA DIVERSITAT

Al llarg de l'any 2007 s'han editat al nostre país quatre premis que donen bona prova de la diversitat de les nostres veus poètiques. Tots quatre guardons pertanyen a autors amb obra anterior ja coneguda, i que a hores d'ara es troben en ple procés de projecció i consolidació d'una veu pròpia.

Per ordre d'aparició comptem amb *Partitures perdudes* (Tres i Quatre), Premi Festa d'Elx de 2006, de Silvestre Vilaplana Barnés. L'autor alcoià ens ofereix un poemari que es desenvolupa com un concert de cambra confeccionat a partir de peces breus on la pulsio íntima es perfila com un plectre que grata les notes d'una peça musical inapel·lable: l'absència. Sobre aquest pentagrama suraran les fractures del temps, la memòria i el desig fins arribar al propòsit d'una coda final xifrada en "no pensar, reliscar sobre el temps".

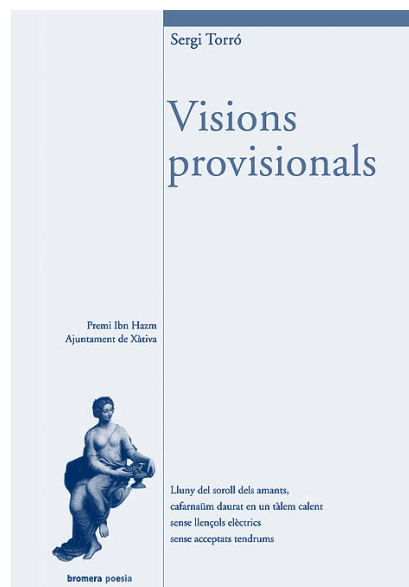
En el mateix mes d'abril va eixir al carrer *Zoo* (Bromera), Premi Ibn Jafadja Ciutat d'Alzira d'Elies Barberà. Ací l'òptica és ben distinta, encara que siga idèntic el desassossec, només que ara s'ha substituït l'adagi per la ràbia, el paisatge sentimental per un bram tel·lúric. La imatge del ciclista Pantani o el simbolisme final de "La mona" enlairen la bandera nihilista, no entesa com a coartada o renúncia, sinó com l'altra cara de l'entusiasme i del risc dels qui aposten fort per la vida: "de cada

errada, una ferida: i de cada ferida, la saó. i la saó el bressol de la llavor".

Posteriorment, Carles Vicent Siscar ha publicat *Viatge amb veu* (Viena), XXVII Premi de poesia 25 d'abril Vila de Benissa 2007, l'itinerari de l'estranyesa: un desplaçament que comença en un mateix i acaba en altres territoris. Si en tots els viatges sempre hi ha una recerca, ací serà la "paraula negra" el destí final, l'instant que els vidres trencats del calidoscopi conformen una imatge, suma de lletra i realitat. Mentrestant, només resta esgrafiari cada racó del món i del cos, de la geografia i de l'epidermis: "Perquè tothora estic de viatge, / dins o fora. / Estranger humil o hoste a casa."

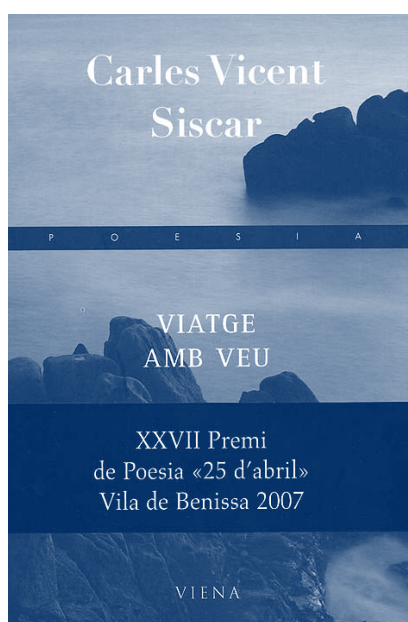
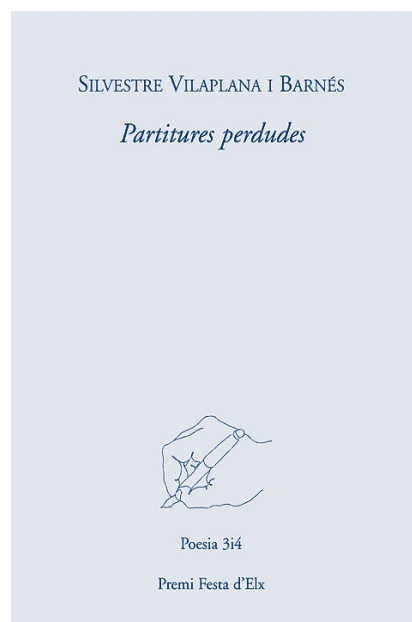
Tanca aquest ventall de premiats Sergi Torró amb *Visions provisionals* (Bro-

mera), Premi Ibn Hazm Ajuntament de Xàtiva, una actualització dels moralistes llatins amb càrregues de prosaisme, quotidianitat i irreverència. Sobre la sensació de ser "un txetxé a Sibèria" plana la suficient lucidesa com per acarar "La meua ciutat" sense perdre l'equilibri entre la ironia i la pulsio lírica, i alhora tenir el suficient coratge com per incorporar el café licor a l'univers poètic, "molta pau si exageres / en una època de dolor / hipercor".

Tot plegat, d'entrada sorprèn com són de diferents les quatre veus d'aquests autors. Avesats com estem que tradicionalment la nostra poesia haja estat definida per un cert monocultiu -època dels epígons estellesians i posterior ruptura de la poesia hermètica, per exemple, tendències que arribaren a dominar els catàlegs editorials en gairebé dues dècades-, és motiu de satisfacció comprovar com en el termini d'uns mesos, quatre autors ofereixen quatre línies de treball diferents. Potser s'haja produït una "descentralització" (és de ressenyar la procedència perifèrica dels quatre autors, nascuts a Alcoi, Xàtiva, Pego i Ontinyent, respectivament), o, potser, simplement, es tracta de la manifestació d'uns autors que segueixen el seu propi camí, al marge de les colles o les tendències dominants de cada moment. D'una forma o d'altra, aquest és un detall que denota la "normalitat" a què hauríem d'aspirar i la "diversitat" que esperona el nostre paisatge poètic.

Jordi Botella

DIVERSOS AUTORS

Receptari de cuina tradicional

Associació de Dones de Bellreguard
143 pàgs.

«No volem que la saviesa que hem heretat s'acabe, i assumim la responsabilitat de transmetre-la.» Així de contundent es mostra Encarna Garrigós en el prefaci del *Receptari de cuina tradicional* que ha elaborat l'Associació de Dones de Bellreguard. Es tracta d'un receptari ben pràctic i amb un disseny bonic en *paper couché* i amb forma de bloc de notes. Hi trobarem, com en altres llibres que han editat associacions d'arreu de les nostres comarques, les receptes bàsiques (com ara el conill amb alls, l'arròs amb fesols i naps, la calatrava i els bunyols), al costat d'altres que s'han incorporat més tardanament a les nostres cuines (com ara els canelons i la coca de iogurt). El pròleg és un magnífic poema de Joan Vinyoli i, a més, cadascun dels apartats del receptari està introduït per una citació d'algun escriptor o escriptora, per fer boca.

Aquest receptari de cuina tradicional és una garantia d'èxit: les receptes ja han superat totes les proves possibles; han estat reelaborades i adaptades als nous temps; a diferència dels receptaris dels grans cuiners, no inclou pistes falses ni trampes, no té secrets. La

tria dels menjars és bastant exhaustiva, l'únic que hi trobem a faltar (potser en una propera edició) són les fotos dels plats, que l'haurien convertit en un receptari de referència de les Comarques Centrals.

Maite Insa

IVARS CERVERA, Joan

Els noms de lloc i de persona del municipi de Teulada (la Marina Alta)

Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta / Ajuntament de Teulada, 2006
468 pàgs.

És ben palés que estem assistint a un cert reviscolament dels estudis de caire, diguem-ne, etnogràfic. Un exemple n'és aquest treball i el fet que haja aconseguit el XIII Premi d'Investigació Vila de Teulada. També és ressenyable la proliferació de premis d'investigació local i comarcal, símptoma que la identitat o, si més no, la identificació social amb aquests àmbits és com més va més saludable, menys conflictiva.

Però si prenem com a símptoma l'auge d'aquesta mena d'estudis, fa l'efecte que l'origen es podrà considerar, massa poc metafòricament, una *malaltia*. L'interès que hi ha darrere dels treballs historiogràfics, dialectològics, folklòrics, etc., fa un regust un tant arqueològic: sembla que es tracta de deixar constància d'un món que se'n va, que ja se n'ha anat en algun cas. De fet, és difícil trobar cap treball d'aquest tipus en què no trobem alguna *lamentació* en aquest sentit.

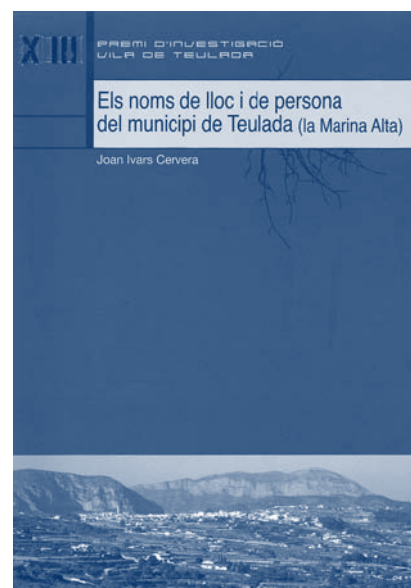
Tot això deu tenir molt a veure amb la dificultat de superar l'àmbit local que traspuen la major part d'aquestes publicacions. És una llàstima que la tasca ingent i encomiable de localització de fonts, lectura i buidatge de dades, no vaja acompanyada d'un esforç similar en la presentació i la interpretació d'aquestes. Per exemple, en aquest cas alguns lectors,

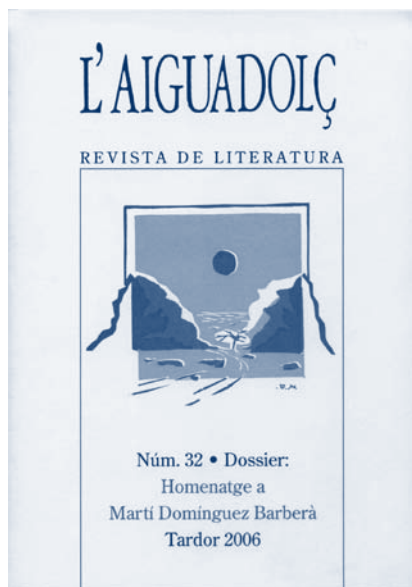
per poc especialitzats que siguem, poden trobar a faltar una delimitació conceptual del terme *topònim* que justifique la inclusió de les seues de partits polítics; pot sobtar-los també la diversitat d'informacions que inclouen les entrades (ara històrica, adés descriptiva o fins i tot anecdòtica) o la gestió un tant irregular de les diverses variants d'una mateixa entrada (de vegades, remetent canònicament a una de principal, però a voltes contenen informació complementària).

No obstant això, el veí interessat per la cultura local, més que probable *lector model* d'aquestes obres, no es trobarà gens decebut en el retrobament dels seus noms de lloc i de persona. D'altra banda, que es poden esmentar encerts des del punt de vista investigador, per descomptat. Per exemple, i a més del mèrit indiscutible i ja esmentat de la quantitat d'hores d'investigació que hi ha darrere les 468 pàgines del llibre, resulten ben útils per a altres estudis les classificacions cronològiques i semàntiques dels topònims.

També cal felicitar les entitats responsables de l'edició, l'Ajuntament de Teulada i l'Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta, pel disseny actual de la col·lecció i la qualitat del llibre com a producte. Sembla que definitivament i afortunada ens allunyem del temps en què era freqüent que els llibres d'aquest tipus d'edicions es desferen en les mans. Prenguem-nos-ho com a prova d'una certa aposta per la cultura en les nostres comarques.

Josep À. Mas

L'Aiguadolç,
núm. 32 (tardor 2006)

Antoni Prats (direcció)

IECMA, Pedreguer, 168 pàgs.

Aquest número d'homenatge a Martí Domínguez Barberà repassa les diverses facetes que aquest autor valencià va treballar al llarg de sa vida. Un número que cal tenir en compte també perquè inclou una bibliografia llarga i detallada de l'obra de Domínguez avi, la qual serà profitosa per a aquells qui vulguen estudiar aquesta figura valenciana fonamental. De bestreta, la revista comença amb una entrevista tant al fill com al nét del periodista, els quals parlen, entre altres coses, de l'èxit que va tenir en la societat valenciana i de l'ostracisme que va patir després per raons polítiques (i que s'han mantingut fins ara quan l'AVL ha volgut retre-li un homenatge); la tasca periodística i política, o la formació personal. A partir d'ací, els articles de la revista tracten els diversos punts apareguts a l'entrevista, que tot seguit apuntem. En primer lloc, una visió de la seua tasca com a periodista en diversos diaris i com a escriptor de ficció; després, el valencianisme polític de Martí Domínguez i la projecció sobre la societat del cap i casal; la postura envers la llengua del país i la relació que va tenir amb el franquisme, primer com a col·laboracionista i després com a contestatari. Al remat, hom hi inclou

un treball de contextualització històrica del periodista i una obra inèdita: *Isaïes, profeta de Nadal*. Hi han col·laborat Nel·lo Pellisser, Isidre Crespo, Tomàs Llopis, Vicent Josep Escartí, Laia Campos, Antoni Gómez, José María Bernardo, Xavier Ferré, Agustí Colomer i Ricard Peris.

La revista acaba amb una ressenya literària de l'obra *L'odi*, de Josep Ballester; també les ponències del III Congrés de literatura infantil i juvenil del 2004, arreglades amb el títol de *La sabateta de vidre*; i, finalment, s'hi inclou un article d'Emili Rodríguez-Bernabeu aparegut a *El País* el 9 d'octubre del 2005, que parla de les relacions entre València i Alacant pel que fa a la vertebració nacional i territorial del País Valencià al llarg de la història.

Josep Vicent Cabrera

Papers de la Costera
núm. 13 (febrer 2007)

Ximo Corts (direcció)

Associació d'Amics de la Costera.
Institut d'Estudis Comarcals
128 pàgs.

Papers de la Costera arriba al seu número 13 i, significativament, la seua entitat editora s'ha afegit un subtítol que està plenament justificat: *Institut d'Estudis Comarcals*. De fet, ja venia sent així, i ara tan sols es tractava de posar-hi l'etiqueta. La periodicitat ha estat aproximadament bianual, des de 1981, la qual cosa ve explicada en part per l'heroicitat que comporta haver de compondre i finançar una revista d'aquestes característiques des d'una associació cultural voluntarista i, molt sovint, amb més entrebancs que no ajuts per la banda institucional, la qual hauria de fer més força en dur endavant (o almenys ajudar) aquesta mena d'iniciatives.

Una vegada més, la revista destaca pel seu disseny atractiu, fruit del

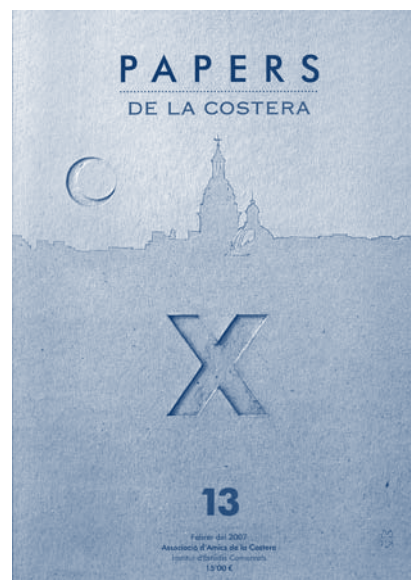
provat tàndem Ximo Corts - Impremta Tormo, amb il·lustracions de Miquel Mollà. El contingut també es troba en línia amb els anteriors. Un apartat d'història obri el foc amb especialistes experimentats que ens retrotrauen a la Xàtiva radicalitzada de la Germania o a les visites pastorals de fra Isidoro Aliaga en la primera meitat del XVII. La tercera col·laboració, de Josep Antoni Alberola, també s'ambienta en la Seu xativina i en el mateix segle XVII, on la contrareforma avançava, entre altres coses, amb la dedicació educativa als xiquets escolans. Totes aquestes aportacions vénen a cultivar precisament una època que es va voler esborrar amb la crema programada de 1707.

La revista continua amb aportacions documentals i filològiques i fa també una crònica de l'experiència educadora del Col·lectiu de Mestres de la Costera.

En el darrer apartat es passa "revista" a alguns dels esdeveniments culturals més sobresortints que s'han produït darrerament: l'exposició *Lux Mundi*, la commemoració de l'incendi de Xàtiva... o també el sopar dedicat a Toni Cucarella i cròniques sobre el monestir de Santa Clara i la destrucció del patrimoni arqueològic industrial.

Tot plegat, un acurat recull de materials en els quals, per al meu gust (i visc entre papers vells) pesen massa els documents en brut. Seria saludable, potser, que el proper número ens sorprenga amb alguna proposta fresca i novedosa.

Jesús E. Alonso

ARAGÓ, Emilio
El còlera de 1885 a la Vall de Gallinera

Ajunt. de la Vall de Gallinera, Pedreguer, 2007. 93 pàgs.

L'estudi ens mostra com va ser de terrible l'epidèmia de còlera que va afectar el 1885 els pobles de la Vall de Gallinera. A més a més, amb vista a poder entendre els factors que la provocaren, l'autor ens trasllada també al context històric, la forma de vida, l'estructura social, els costums i les circumstàncies que hi van influir.

BONILLA, Francisco Javier
Arquitectura suburbana en el Marquesat de Dénia. Una lectura de sus villas en clave edificatoria

Edició de l'autor, València, 2007. 185 pàgs.

Amb aquest treball coneixerem l'arquitectura tradicional d'inspiració clàssica i romàntica, a cavall dels segles XIX i XX, prèvia al canvi estètic provocat per l'ús d'elements i materials nous en la construcció. Una arquitectura que

deixà testimoni d'un temps acabat sota els canvis urbanístics i paisatgístics que han alienat la comarca.

CERVERA, José-Luis, Joan GAVARRÀ i Eduard MIRA
La batalla d'Almansa, 1707. III centenari

Generalitat Valenciana, 2007. 377 pàgs.

Catàleg en paper i CD de l'exposició sobre la Batalla d'Almansa que tingué lloc al Museu de Belles Arts de València del 22 de març al 20 de juny de 2007. S'hi inclouen estudis diversos sobre la qüestió com ara el dret foral, la Batalla d'Almansa, cartografia del conflicte, l'abolició dels Furs i el paper dels juristes davant l'ordre nou, l'exili, etc.

VENTURA, Agustí i Adolf GARCIA
La fira de Xàtiva

Edicions Tívoli, 2007. 96 pàgs.

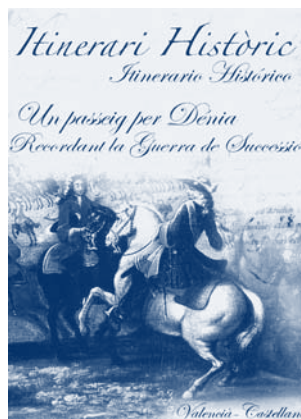
Recull de fotos de la Fira de Xàtiva de mitjans segle XX a les acaballes dels 70. Les imatges il·lustren aspectes de la Fira com ara la compra de bestiar i ferraments del camp, atifells de casa, etc., però també la part festiva i lúdica amb concerts, activitats culturals, la cavalcada de carrosses i la batalla de flors...

COLL, Josep Joan
La batalla de les flors de Dénia (1949-1963). Les Carrosses

Ed. Tívoli, 2007. 144 pàgs.

Ja a principis del s. XX, seguint la moda de València, la batalla de flors amb carros engalanats, precedent de les carrosses actuals, formava part de les Festes de la Santíssima Sang de Dénia, també al juliol. Decaigudes arran de la Guerra Civil, les festes recuperen la lluentor amb la incorporació de les comissions falleres en les carrosses des del 1949 fins al 1963. Participació que es reprèn el 1967 en què l'ajuntament denier va tornar a donar-hi suport.

IVARS, Josep i Rosa SESER
Itinerari històric. Un passeig per Dénia recordant la Guerra de Successió

Ajunt. de Dénia, 2007. 16 pàgs.

Els autors ens proposen dues rutes per seguir les petjades de la Guerra de Successió en el nucli històric de Dénia. Un passeig a la cerca dels retalls de la història de destrucció de la ciutat que, de 1705 a 1708, tingué un paper cabdal en l'enfrontament successori, a nivell europeu, i en la lluita antisenyorial, en l'àmbit dels Països Catalans.

JORDÀ, Rafa, Ramon YAGO i Abel SOLER

Gata de Gorgos. Geografia, història, patrimoni
Ajuntament de Gata, Ontinyent, 2007. 286 pàgs.

Estudi ambiciós sobre Gata, dividit en tres apartats (geografia, història i patrimoni) més un quart d'apèndix documental. Hi trobem una bona recopilació de dades que van de la prehistòria al terme gater fins a informació sobre festes, gastronomia, tot passant per l'arquitectura tradicional, el conreu de la pansa i la manufactura de la palma i el vímet.

MAS, Josep i Jaume NOGUERA
La terra i la gent del Xaló repoblat

Mirades cap a Xaló, 1
Ajunt. de Xaló i Edicions 96, 2007. 189 pàgs.

Amb aquest llibre tenim l'oportunitat de conèixer el Xaló del s. XVII; el de l'expulsió dels moriscs i la vinguda de pobladors nous provinents en bona mesura de les Illes Bale-

ars. Hi trobarem documentació de l'època que tracta dels expulsats i dels nouvinguts, del nucli urbà de Xaló, la toponímia del terme, activitats humanes, cultura popular...

CLIMENT, Vicent
Francisco Benlloch: Descripció del marquesat de Llobai
Fonts històriques valencianes, 27
Univ. de València, 2007. 157 pàgs.

Amb aquesta edició anotada de la descripció feta al s. XVIII per Francesc Benlloch, governador del marquesat, torna a eixir a la llum una obra de referència en la història de Llobai. Entre altres, el text inclou referències geogràfiques, descriu el territori i la renda, la partició senyorial... A més de la transcripció, incorpora dos índexs onomàstics de persones i llocs.

MONJO, Joan-Lluís i Jacinto MOLINES
Del temps de primer: memòria fotogràfica de Tàrbena
Ajuntament de Tàrbena i CAM, 2007. 139 pàgs.

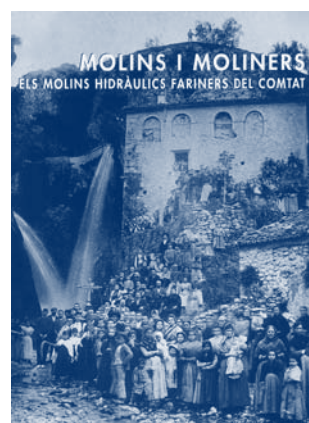
A través d'aquestes pàgines coneixerem la Tàrbena en fotos que van de finals del s. XIX a

l'any 1960. Les imatges de persones, paisatges, escenes familiars i tasques a casa i al camp ens mostren com era el poble i els veïns d'abans, fins i tot els emigrats, ja que s'hi inclouen fotos fetes a l'exili nord-africà i americà. Cada capítol comença amb un estudi introductori i les imatges hi apareixen inventariades, explicades i amb indicació de la data aproximada.

EVOS (núm. 37, primavera 2007)
39 pàgs.

Revista trimestral de l'Associació Cultural de la Vall d'Ebo (Marina Alta). És una bona mostra de la vitalitat cultural del poble. Hi inclou articles de divulgació, de fauna, història, excursions, creació literària, passatemps, receptes de cuina, ressenyes de llibres, articles d'opinió, notícies del poble, consells de l'àvia...

Molins i moliners. Els molins hidràulics fariners del Comtat
Centre d'Estudis Contestans, Cocentaina, 2007

Treball d'investigació integral per conèixer els molins hidràulics d'aquesta comarca.

L'estudi inclou informació històrica, descripció dels molins amb atenció a les peculiaritats dels del Comtat, catàleg complet amb il·lustracions, esquemes i plànols, dades documentals i humanes, etc., i amb un annex documental sobre cada molí. Editat amb motiu de l'exposició organitzada pel Centre d'Estudis Contestans per la Fira de Concentaina, 2007.

LLOPIS, Tomàs i Maria Josep ESCRIVÀ (eds.)
XI Homenatge a la paraula. Versos invictes. Homenatge a Vicent Andrés Estellés
CEIC Alfons el Vell, Gandia, 2007. 50 pàgs.

En aquestes pàgines els autors de la selecció han optat per presentar un Estellés menys conegut, més curiós, un més dels múltiples Estellés. Una antologia breu però ben valuosa sobre el poeta de Burjassot, el més important des d'Ausiàs March, segons va assegurar Joan Fuster l'any 1972.

LÓPEZ FERNÁNDEZ, José
Història de la Vital. Indústries de conserves i derivats cítrics a Gandia
CEIC Alfons el Vell, Gandia, 2007. 175 pàgs.

Des de la seua creació, l'any 1941, per l'empresari alemany Carlos Schneider, la Vital va ser puntera a tot l'Estat pel que fa a la industrialització de cítrics. En aquesta *Història de la Vital* es relaten les vicissituds d'aquesta empresa al llarg de seixanta anys i, a més, s'estudien els processos tecnològics usats i els nombrosos productes obtinguts a partir de la taronja.

La Festa del Xop d'El Palomar
DVD (55 minuts, aprox.), Ajunt. d'El Palomar, 2007

Una festa singular, amb un alt caràcter simbòlic; un ritual que viu i perviu a través dels segles en aquest xicotet poble de la Vall d'Albaida.

Un fil sense fi
DVD (23' 20"), ADDER (Associació per al Desenvolupament i Diversificació de l'Economia Rural a la Vall d'Albaida), 2007

Documental sobre el tapís, una tècnica de teixir molt arrelada encara a la Vall d'Albaida, i molt present en gran quantitat d'esdeveniments artístics contemporanis.

El viatge de Tirant
DVD (23'), CEIC Alfons el Vell, Gandia, 2007

Audiovisual basat en la novel·la de Joan Martorell. Una visió actual dels paisatges i les ciutats que el protagonista de *Tirant lo Blanc* recorregué en les diverses batalles i aventures amoroses al llarg de la seua vida.

REPENSAR LES COMARQUES CENTRALS VALENCIANES

**Col·lectiu Espai Obert (ed.)
Alcoi-Gandia**

En aquesta publicació el col·lectiu Espai Obert fa una valoració del projecte Comarques Centrals Valencianes durant aquesta última dècada. Així mateix, hi trobareu una definició inèdita de l'espai geogràfic de les CCV i diverses mirades des dels àmbits ecològic i econòmic.

Llibreries on es pot adquirir el llibre:

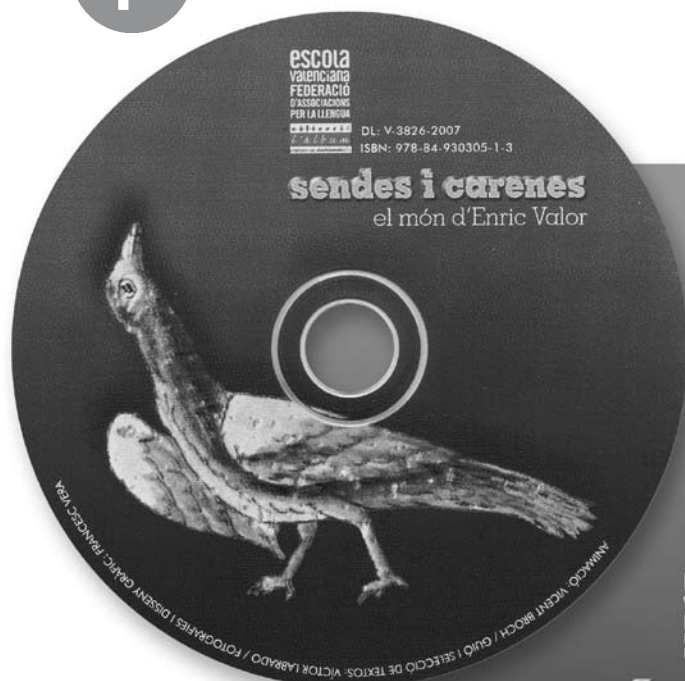
LA FONA
(Oliva)
C/ Puríssima, 25
Tel. 962851249

FERRER LLIBRES
C/Salelles 4.
GANDIA 46700
Tel. 962961088

LLIBRERIA MAS
Rausell, 4.
GANDIA 46700
Tel 962873165

Visiteu la pàgina web:

<http://perso.wanadoo.es/eobert>

**escola
valenciana
FEDERACIÓ
D'ASSOCIACIONS
PER LA LLENGUA**

sendes i carenes
el món d'Enric Valor